

רפי רכט

בניין בклים ובמכשוריים של ימינו

התפתחות הטכנולוגית בעולם הביאה לפיתוח וייצור כלים ומכשוריים אשר קודם לא הכוו כזוגנותם, מכשורי החרמל, מכשוריים מכניים המונעים על ידי מערכת קפיצים, ועד לkopסאות שימושיים אשר ביכולת נתנות לפתחה ולשימוש. מציאות זו מעלה שוב ושוב את הצורך בבדיקה עקרוניתהן של מלאכות בונה וסוטור בклים ומכה בפטיש והשלכותיהן; כדי לדעת כיצד להתייחס לשימוש בклים אלו בשבת.

א. הסוגיות הדומות לבניין בклים

דיוו זה בניין בклים, ראשיתו במלאות בונה וסוטר, ומלאת מכה בפטיש: במסכת שבת (ג' ע'יא) כתוב: "יאבות מלאכות... הבונה והסוטר... המכחה בפטיש". אב המלאכה, בונה, שיך לבניין רגיל בקרע לבנית בית וכדומה. לגבי בניין בклים ישנה מחלוקת תנאים. כדי להבין את דעתו הראשונים בכך ואת פסיקת ההלכה והשלכותיה, יש לעמוד על מספר סוגיות מרכזיות בשיס העוסקות בניין וסתירה בклים:

ביצה (כב ע'יא מתניתין): שלשה דברים רבנן גמילאל מהמיר לדברי בית שמאי... ואין זולפין את המנורה ביום טוב.

גמר: הכא במנורה של חוליות עסקין (וכשנפלה נטפחו חוליותה -رش"י) דמחיוי בונה, דברי שמאי סביר יש לבניין בклים ויש סתירה בклים ובית הילל סביר אין בניין ואין סתירה בклים.

המשנה בעירובין ר' עימ' דינה בערוב הצרות שאין גישה אליו בשבת:
נתנו במנגד. ואבד המפתח הרי זה עירוב; רבבי אילעוז אומר: אם אינו יודע שהמפתח במקומו אין עירוב.

הגמר מנסה לחסביו על מה בעצם נחלקו תנאים קמא ורבוי אלעזר - שלוחה, חערוב נחשב עירוב אף שהוא סגור בתוך המגדל; ולזה, עירוב שסוגר בתוך מגדל אינו עירוב. הגמורא מייחסת את המחלוקת במשנה לחלוקתם של רבבה ורב יוסף. כך שלכלום המדבר הוא במגדל של שע, והמחליקת היא במעמדו - האם מותר לשוברו בשבת בגלל קרחת מנעו את העירוב או לא, "דמר סבר כי הוא ואין בניין בклים ואין סתירה בклים, ומרא סבר אורח הוא". וזה בהסתמך על מחלוקת תנאים אחרים בטhortות לגבי "שידקה תיבח ומגדל" שכנראה גם שם מחלוקת היא על מעמדם של שידקה תיבח ומגדל ש"מרא סבר כי הוא ומרא סבר אורח הוא".

הגמרה דוחה זאת משום שהמחלוקות שם היא בדיון אחר בטהרויות, ואינה קשורה לументם של שידה תיבת ומגדל, וכך בעצם נידחת האפשרות לתלות את המחלוקות במישנהו במחלוקתם של רבה ורב יוסף האם יש בניין וסתירה בכלים או לא. למסקנת הגمراה, מחלוקתם של תנאים קמא ורי אליעזר היא לא בניין בכלים אלא בטלטול כלים בשבת, והדיון במישנה "במנעל וקטיר בתננה עסקין" (קשור המנעל בחבל -رش"י) ובע"י סכינא למיפסקיה", שלtantana קמא מותר יהיה, לו לטלטל את הסכין בשבת בשליל לחותך את חבל המנעל וללא אליעזר יהיה אסור.

מוסוגיה זו למדנו כמה דברים בעניין בניין בכלים:

- א. במנдел יש בניין וסתירה, שהרי אם לא כן היו שוברים את המגדל ובכך הייתה ניפתרת כל בעיתת הערוב.
- ב. מעול של חבל מותר לסתורו בשבת, משום שעלה לכך לא נחלקו כלל במישנה אלא רק על טילטול הסכין.

המשנה בשבת (קמו ע"א) : שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרגורות
ובלבך שלא יתכוין לעשות כל'i.

הגמרה בפייטתה (ול ע"ז) דינה בעצאי בשמיים:

הכי קותני: מוללו (בון אצבעטוי להוציא רוחו -רש"י) ומריח בן, קוטמו ומריח בן. במה דברים אמרים בריכין אבל בקשין לא יקטמו ולא ליתן לקוטמו להចוץ בו شيئا, והתם כל' nisi ליה ואיכא איסורה דאוריתא -רש"י. ואם קטמו פטור אבל אסור. להចוץ בו شيئا - לא יקטמו ולא קטמו חיבת חטא.

(מחלוקת הגمراה) תנין חזא קוטמו ומריח בון ותנייא איזיך לא יקטמו להריה בון אמר רבי זира אמר רב חסדא: לא קשיא הא בריכין (שאין דרך כיון לתקון להចוץ -רש"י) הא בקשין. מקשה על כד רב אחא בר יעקב מהמשנה בשבת אמרاي לא? מי שנה מהא דתנן: "שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרגורות ובלבד שלא יתכוין לעשות כל'i"! (ושם לא גורנו שמא יתכוין לעשות כל'i ומי עבר על איסור דאוריתא? ומוסיפה הגمراה ראה לכך שלא גורני ממעשה שהיה). כי הווין ביר יהודה הוא מפשח ויהיב לנו אלותא אלותא (היה קוטם מען תולש ונונן לו ממנה מכות גדולים) אף על גב דחויה לסתורא דנרגי וחכיני (שהיא רואה לעשות ממנה בית יד

לקודום ולפסל (גוזה), והוא היה שומרה להריה -רש"י?

משיבת הגمراה שאין להקשנות מהמשנה בשבת משום. שהדבר תלוי במחלוקת תנאים בין חכמים ורבי אליעזר, שקטימת קיסם להចוץ בן, شيئا לר' אליעזר אסורה מדאוריתא ולהחכמים רק משום שבות. אם כן לר' אליעזר שקטימה להចוץ אסורה מדאוריתא, כאן יהיה אסור לקטום אפילו כדי להריה ולהחכמים שקטימה אסורה משום שבות לא יהיה שיק לגורר ויהיה מותר לקטום על מנת להריה בו כפי שעשה רב יהודה. מחלוקת הגمراה על

תירוץ זה :

ולית ליה לרבי אליעזר הא דתנן: "ישובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוורות. ובלבך שלא יתכוין לעשותו כל'י?" אמר ר' אשע: **כיתנא היה באמוסתקי** (חבית שבורה שטבוקין שבריה בסרכ' של ש' -רש"י).

משמעותו למדנו לעיניינו:

- א.** חבית שלמה אסור לשבורה ואפילו אם לא עשו זאת בשביב לתקנה אלא רק בשביב לאכול ממנה גרוורות (לרי אליעזר ויתכן גם רבנן).
- ב.** חבית שבורה המודבקת במוסתקי מותר לשבורה אם עשו זאת על מנת לאכול ממנה גרוורות, אך בשביב לתקנה יהיה אסור.

במשנה בשבת (קב ע"א) מתניתין : הובונה כמה יבנה ויהיה חייב. הובונה כל שהוא, והמסתנת והמכה בפטיש ובمعدז והקודה כל שהוא - חייב; זה הכלל, כל העשויה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת - חייב. רשב"ג אומר אף המכחה בקורנות על הצדן חייב חטאתי, מפני שהוא כמתוךן מלאכה.

גמר... המסתנת משום מי מחייב, רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכחה בפטיש. העשויה נקב בול של תרנגולים (של עץ, הוא טהום ומנקנו שיצא הריח של צואה ולא יוזק להו -רש"ט), רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכחה בפטיש. עיל שופטה בקובפינא דמרא (יתד קטון שתוחבן בתוך בית יד של מרא (מעוד) בהיותו בנקב הברזל להדקן שלא יתניא -רש"ל) רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכחה בפטיש.

לעיניינו: "עיל שופטה בקובפינא דמרא" שלכל הדעות ברור שהוא כלי, נחקרו רב ושמואל אם הוא אסור משום בונה או משום מכחה בפטיש.

ב. שיטות הראשונים בבניין וסתירה בכלים

בסוגיות שלפנינו ראיינו שישנה מחלוקות תנאים האם יש-בניין וסתירה בכלים או לא, ישנים כלים שלכל הדעות אסור לתקנים ויושנים כלים שלכל הדעות מותר לתקנים. בהתייחסות לבניין בכלים וביחסו להסוגיות שלפנינו נחקרו הראשונים.

1. שיטת התוספות בבניין בכלים

התוספות הבינו שלhalbנה נפסק שיש בניין וסתירה בכלים. על מחולקתם של בית שמאי ובית הלל לגביהם מנורה של חוליות, בה טוענים בית הלל שאין בניין וסתירה בכלים, מקשימים התוספות מהגמרא בשבת (מו ע"א) הדנה במנורה של חוליות. ואילו שם אף אחד לא חולק על כך שאסורה להרכיבה ?!

התוספות מעלים שני תרוצים: האחד - שאכן נפסק שאין בניין בכלים (acaן שהתייחסו במנורה של חוליות מדבר ביום טוב ולא החמירו בו חכמים. והтирוץ השני הוא שיש בניין

וסתירה בכלים. אלא שהמנורה שם עשויה חוליות ואמורה להתפרק למגרא, ואילו אצלנו המנורה בעירקה שלמה ואינה עשויה כולה להתפרק "שאין חסר כאן (אלא) רק להקימה קצרה".

על המשנה בערובין ולד עיט "עתנו במגדל ואבד... ר' אליעזר אומר: אם אין יודע שהמפתח במקומו אין ערובה". מקרים התוספות (שם דעה ואמא) מדוע לא יכול לשבור את המגדל כפי שיכל במקרה של "שובר אדם את החבית ליטול ממנה גורגות...?" ומתרצים שלושה תרוצים:

א. ניתן לומר שפה מדובר במגדל גדול שдинו לבניין ושייכים בו לבניין וסתירה.

ב. בתרכזם השני, התוספות מעדים את העקרונות של "בנייה וסתירה בכלים" ובכך רוצים להסביר מדוע מקרים מסוימים שייכים לאיסור זה ומקרים אחרים אינם שייכים.

לhalbכה, גם בכלים שיק בינוי וסתירה כמו ב"שופטא דקופיא דمرا". וזה שאמרו "אין בניין בכלים ואין סתירה בכלים" המדבר הוא לבניין שאין גמור וסתירה שאינה גמורה, כמו "במנעל וקטיר במתנה" וכן בחבית העשויה במוסתקי, שאינם כלים גמורים, אך במנעל ממש ובחבית שלמה יהיה שיק לבניין וסתירה בכלים.

ג. בירושלמי למד שמשנתינו דנה במגדל של אבני שבוי ודאי יש דין של בניין רגיל שאפילו במשחו חייב על בניתו.

גם בקשר למגרא בשבת (כמו ע"א): "שובר אדם את החבית לאכול ממנה גורגות בלבד שלא יתכן לעשותות כליה", מקרים התוספות (זה שובר אדם) את אותה קושיה. שהרי אפשר להסביר את המשנה לגבי ערוב שנותנו במגדל, באופן שיכל לשברו בלבד ולא יתכן לעשותות כליה?

ומתרצים את תרכזם השני בערובין, שכן מדובר בחבית של מוסתקי. בחבית זו, מסבירים התוספות (ביצה לג עיב דיה כי תנא), בשם הרבה רב יצחק: "דכיוון שהם מזובקים בזופת ואין החתיכות שלמות לא הוי שם תיקון כליה, וכן אף אם יתכוון לתקן את החבית זו לא תהיה בכך מלאכת בונה, משום שאינה כלי גמור ולכן יכול לשוברה; ואילו בערובין מדובר במגדל שלם וגמור שישיכת בו סתירה.

אף שבביצה העמידו את המשנה במוסתקי על מנת ליישב את דברי ר' אליעזר, מסבירים התוספות, שנות לרבען במשנה מדובר בחבית של מוסתקי, שהרי ברור שוגם לרבען אסור לסתור חבית שלמה משום סתירה בכלים.

(אולם לפי הירושלמי שהמגדל הוא מאבני, המשנה בערובין מדברת על בניין בלבד, יהיה מותר לסתור כלים בלבד שלא יתכן לעשותות כליה שאז יתחייב משום מכחה בפטיש).

בדרך זו מסבירים התוספות גם את דברי רב בשבת קב עיב דיה חי מאך שב"עיל. שופטא בקופיא דمرا" חייב משום בונה. שלא אמרו: "אין בניין וסתירה בכלים" אלא רק בהחותרת בתים תריסין או במנורה של חוליות :

אבל לבניין גמור חייב בכלים כמו בקרקע... ואין חילוק בין כלים לקרקע

אלא במקום שאין היוק ואומנות - דברכלו לא חשוב בניין ובקרקע חשוב בניין.

על כן מסיקים התוספות של ההלכה יש בניו וסתירה בכלים כאשר הם שלמים וגמרים. מסקנה זו עולה ממה שראינו בוגדש שהוא כלי ואסור לסתורו, וכן מכך של מסקנה מהולכתם של ר' אליעזר ורבנן היא בנטילת סכין לחותך "מנועל וקטיר במיתנא" דוקא, ולא מנועל גמור, משום שכאשר הוא כלי שלם לכלי עלם אסור לסתורו.

גם חרואה"ש הבין כמו התוספות ובביא דבריהם להלכה ערובין פרק ג סימן ח :

דבנין גמור וסתירה גמורה שיכחה שפיר בכלים ... והוא אמרין דאיון בניו
בכלים היינו ודוקא כען החזרת מנורה של חוליות... אבל בשושה כל הכלים
או תיקון גמור, מיקורי שפיר בניו.

אלא שאת התרוץ, שבמסכת ביצה מזכיר בשובר את החבית במוסתקי הוא איינו מזכיר, והוא מסביר רישויי (כפי שנראה להלן), "ומשם המכ שרי וליכא למיחש שמא יתכוון לעשותות כלוי" שבת פרק כב סימן ח.

ומסביר הרוב משה פינשטיין (אגורות משה אורח חיים חלק א סימן קכט ענף ז) שבכך שוניה דעת הרاء"ש מדעת התוספות, של Tosfot אף אם יתכוון לעשותות כלוי במוסתקי לא יתחייב, ואיilo לרاء"ש אמרם אין חשש בכך אך אם בכל זאת יעשה פתח לתקנו יעבור בכך משום מכחה בפטיש.

2. שיטת רשיי במבנה בכלים

לדעת רשיי, להלכה - בנין וסתירה שיק רק בקרקע ובכל דבר המוגדר כבניין ממש אך לא בכלים, ועל כן פסקה המשנה (שבת קמו. ע"א) : "שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוורות..." , משום שתabit היא כלי ואין לאסור את סתירהה. ומאחר שאין לשיטתו בניו וסתירה בכלים; יסביר רשיי את האיסורים המופיעים בכלים רק משום מלאכת "מכה בפטיש". כך מסביר רשיי את דברי הגמרא "המחזיר מטה של טرسים בשבת חיב Chatat" (שם מו. ע"א) :

הוא תחילתו וגמרו ונמצא עשוה כלוי וחיבר משום מכת בפטיש - אבל כלל

גומרי מלאכתו, ולא משום בניין דין בנין בכלים.

וכן הוא מסביר לגבי מנורה של חוליות (טה) "倘 מא תנול ותתפרק - ונמצא עשוה כלוי", וכן לבני איסור החזרת דלת של שידה "גורה שמא יתקע" - "והזה ליה גמר מלאכת וחיבר משום מכת בפטיש".

אולם בחבית של מוסתקי התירו לשובה ולא גרו בה משום מכחה בפטיש "כיון דרעעה היא ליכא למנזר בה שלא יתכוון לעשותות כלוי". אך וזאת אם בכלל זאת יתכוון לכך עבר על מלאכת מכחה בפטיש (ולא כתוספות שמאחר שמדובר במוסתקי לעלם לא עבר בכח על תיקון כלי), וכל היתריה של המишנה היה "...ובלבך שלא יתכוון לעשותות כלוי" כפי שמסביר זאת רשיי "שלא יתכוון ליפוט השבירה לתיבות. לפה שתהא עד כלוי".

כיצד יישב רשיי את פסיקתו של רב שיעיל שופטא בקופינה דמרא - רב אמר משום בוניה! שהרי בדרך כלל ההלכה היא כרב באיסורים!

מסביר הגר"א (סימן שיד ס"ק ז), שכיוון שבסוגיה הדונה ב"דلت של שידה ושל תיבת ושל מגדל...", שם קכבר ע"ט מזכיר הגمراה בדברי ר' בא, "אלא אמר ר' בא כסבר אין בנין ב כלים ואין סתירה ב כלים וגוזירה שמא יתקע".
ممילא גם בסוגיה זו יהיה הדון בינו לבין רב, כשמואל, שלא יתחייב משום בונה אלא משום מכח בפטיש. כן הדבר מוכח גם מהמשך הגمراה, שם ר' בון יוחנן השיב על שאלת ר' נתן :

מסחת משום מאוי חייבנו אחוי ליה ביצה (מכח באגורפו בכפו מכח בפטיש - רשיין) - משום מכח בפטיש.

המשך הגمراה ומסביר שבסוגיה בערובין בענין מגדל עמיד רשיין את המשנה במגדל של אבינו, כיושלמי שבמיאים חותספות. בהמשך כשהגمراה מעמידה את המשנה במגדל גדול שדיינו כאחלה וכל המחלוקת בה היא לגבי כלים הנטלים בשbeta; מסביר רשיין מדוע אין בעיה בעצם חיתוך המגעל ובפרטות דלת המגדל:

ואף על גב זהכא אהל הוא ואמרינו החטם שבקרקע אסור לחותך גזירה דרבנן
היא, דמחזי כסותר, ולא סותר ממש הוא דחא פתרחות דלת בעלא היא...

קושי נוסף מיישב הגר"א בשיטתו של רשיין ומקשה בכך על החולקים על רשיין.

בגمراה בביצה הקשו על ר' בון אליעזר מיישבר אדם את החבותו והעמידו את המשנה בחבות של מוסתקי כדי לישב את הקושיה. משמע שאילולא היה זה מוסתקי היה, אסור לשבור את החבית משום בנין אף שהמדובר הוא ב כל, ואם כן יוצא שיש בנין וסתירה ב כלים!!

משיב על כך הגר"א שי"אדרבא משם מוכח דין בנין" ב כלים כשיתוט רשיין. שהרי מחד הגمراה הוא, שלקושיתו של רב אחא בר יעקב "אםאי לאו? Mai shena maha dtnu" שובר אדם את החבית לאכול ממני... ", מביאים שם כתורץ מחלוקת תנאים בין חכמים ורבי אליעזר בקטימות קיסם לחוץ בו שינויו. שלרי אליעזר היה אסורה מדאוריתא ולהחכמים האיסור הוא רק משום שבות. אם כן ר' אליעזר, שסbor שקטימה לחוץ אסורה מדאוריתא, יגוזר לאסורה קטימות קיסם אפילו ורק בשbill להרהור, ולהחכמים שהקטימה אסורה משום שבות אין מקום לגוזר בכך.

על תורץ זה הקשחה הגمراה :

ולית ליה לר' אליעזר הא דתנן, שובר אדם חבית לאכול ממנה גורגורות ובלבד

שלא יתכוין לעשות כל!

שהלא אילו היה מתכוון לעשותות כל היה עובר על איסור דאוריתא של עשיית כל, ו安然 על פי כן לא גורו שם לאסורה את השבירה, ואם כן מה ראה ר' אליעזר לגוזר כאן אותו דאוריתא? ומתרצת הגمراה שלו' אליעזר המדבר במשנה הוא בחבית של מוסתקי שלא גוזרו בה "כיוון דרעהה היא ליכא למגוזר בה שלא יתכוין לעשותות כל".

עליה מכח שכל קושית הגمراה על ר' בון אליעזר היה על עצם הגזירה אותו תיקון כל בלבז. ומדוע לא עליה על עצמה של הגمراה להקששות על כך שלר' אליעזר עצם שבירת הכל

אסורה מודוארייתא משום סתירה בכלים ואילו במשנה לא חשו לגוזר בכך? אלא נראה שרי אליעזר כלל לא מסכים עם המשנה בדבר זה, שהדעתו יש בנין וסתירה בכלים ולמשנה אין בנין וסתירה בכלים.

ראיה לדברי הגר"א שקוותת הגمراה הייתה על הגזירה ולא על בנין וסתירה בכלים, נמצאת גם בעצם מהלך הסוגיה. שהרי כלל לא ניתן לחשות מהמשנה מכך שיש התירו לסתור את החבית, שהרי ר' אליעזר גוזר בקטימה להריה אותו קטימה לחוץ בו שניינו, שבה האיסור הוא "בנין בכלים" ולא משום סתירה. ומפני לנו להקשות. מסתירה בכלים על בנין בכלים, אולי אלו שני איסורים שככל לא קשורים ולא תלויים ישירות זה בזו (כפי שנראה להלן שיש כאלה הסוברים כך).

על קושיתו של הגר"א כתוב הגר"מ פינשטיין: "ויהיא קושיה גדולה מאד", ומנסה לתרצה (אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קכ בענין זה) שהוא מסביר שבסוגיה, גם לרבי אחד בר יעקב שהקשה "מאי שנה מחבית...", גם לו היה ברור שבכל מקרה אף אם החנית היא ממוסתקי, אם יכוון לעשותה פתח עبور על מכבה פשוט. אלא שככל קושיתו היא שמשם ראיינו שלא חוזשים ולא גוזרים ממשום כך. תשובה הסוגיה היא שבדרך כלל גוזרים אלא שם מדבר בחנית של מוסתקי והיא שונה בכך שהיא חש שיטוכו לעשותה פתח. וכן אין להוכיח מכך שהסוגיה מתמקדת על הגזירה ולא על בנין בכלים, משום שאלה זו לא עולתה שם על הפרק. ומסכם הגר"מ פינשטיין שם את תרוצו: "ויאף שהחיא קצת דוחק מכל מקום צריך לדיזוזו". אם כן, מובן שרשי בפסקתו שאין בנין וסתירה בכלים חלק בכך אחר המשנה, ושכן סוברים גם חכמים החולקים על ר' אליעזר.

את מלאכת מכבה בפשטיש מסבירו רשיי (שבת ע עיין):

"מכה בפשטיש" - הוא גמר כל מלאכה, שכן אומן מכה בקורנס על הסדין

להחליקו בגמר מלאכה. ומתניתין נמי לא מיחייבליה אלא בגמר מלאכה.

1. הרשב"א וכן הרין ואחרים סוברים שאף שיש איסור בונה בעשיית הכלוי אין בו אייסור סתירות. וכן גם רוצה עוזך השלחן להעמיד בדעת הרמב"ם, שבכלים - אף שיש בנין אין בתם סתירה. אלא שקשה מהגمراה בשבת קכבר עיב שכתבה: "אי יש בנין בכלים יש סתירה בכלים, ואי אין בנין בכלים אין סתירה בכלים", ויצא מתוך הנחת הגمراה שהבנייה והסתירה תלויים זה בזו. וכן גם חלטי גיבורים טוען שלא יתכן להעמיד ברמב"ם שאמ לחנית שלמה מותר לו לשבור, אף שהרמב"ם כתוב שבת פרק כנ' הלכה ט "שbor אדם את החנית..." ולא חילק בין חנית רועעה לשלהמן, מכל מקום מהדור שיש בנין בכלים ברור שלרמב"ם ומהו נס סתירה בכלים. ומכך מקשה גם הגר"מ פינשטיין (אורח חיים חלק א, קכט) על ערך השולחן, שלא יתכן שלרמב"ם בנין בכלים והוא ככל בנין רגיל ואינו בסתירות לא יאיסרו הכלים, אלא שהבנייה והסתירה תלויים זה בזו. וכך גם כתוב שללהנה (שבת סימן ג ט) לגבי חשמל יוארה שההדרקה בנין, היכיבו הוא סתירה. אולם אפילו אם נסביר שללהנה יש קשר ישיר בין איסור הבניין לักษות מהמשנה על רבוי אליעזר על טmur זה שיש קשר ישיר בין הבניין לשיננס הסוברים כך, אי אפשר יהיה להקשות מהמשנה על רבוי אליעזר על טmur זה איסור ישיר בין הבניין והסתירה, מאחר שיתכן שללהנת ר' אליעזר אין קשר ישיר. שכזה ותמים תלויים זה בזו.

וכן להלן (שבט קב עייא) :

"המכה בפטיש" - גם הוא אבבות מלאכות... שمفוצץ בו את האבן מן הסלע לאחר שהחצב את האבן סביב וمبادיל מן חחר קצר, הוא מכחה בפטיש: מכח גדולה והיא מתפרקת ונופלת. וזהו גמר מלאכה של חוצבי אבן. וכל הגומר בשבת מלאכה - תולית מה בפטיש הוא.

פירוש זה של רשיי נזח על ידי התוספות (שם ויהי מה בפטיש) :
אין נראה לריי, דבשכנן לא הוה בנין אבני ולא שביק תנא גורה מלאכה דכלים. זההו במשכן ונקט מכח בפטיש ואבן דלא הוה במשכן. אלא נראה לריי דהאי מכח בפטיש הינו מקוש אחרון שמהע על הכלי בשעת גמר מלאכה.

על קושית התוספות כותב התוספות יום טוב (על המשנה שם) :
נראה לי לתרץ דבריו רשיי שסביר דמיונינו באה' לפרווי כיצד מתחייב האדם העושה כך וכך ובהווע עכשו באטה. המשנה לאשמעין (ומביא ראייה מכח) דמפרשין בגمرا גבי הבונה וכן גבי החורש דחויה לכך וכך ... שמע מינא דלא סני למגרא לפרווי מלאכה שהיתה במשכן בלבד... אלא שצרכין על כל פנים למצוא ציווא בו...

מכל מוקוט מובן שישנה פה מחלוקת עקרונית בין התוספות לרשיי בהבנת מלאכת "מכח בפטיש". שלרשיי מופיעה המלאכה כאשר מבחינה מעשית נגמרה עשיית הכלי כמו הוכחאה "שמפוצץ בו את האבן מן הסלע" שהוא החזובה בהר לאבן עצמאית אף שעדיין יש עוד לסתתה. על כן חולקים עליו התוספות, ולדעתם שבז זה נדרש עדיין בונה וرك לאחר מכן יבוא ה"מקוש" האחרון שמהע על הכלי בשעת גמר מלאכה" המציג את סיום המלאכה ותchia זו מלאכת מה בפטיש.
על פי מה שריאינו עד כה, נמצא שלרשיי אמנים אין בנין בכליים אך בעשייתם בלבד יתחייב מלאכת "מכח בפטיש". אדם עובר על מכח בפטיש כאשר יעשה מעשה שהוא גמר המלאכה בין הכלי גדול או קטן, בין אם הוא גורע או שלם.

3. שיטת הרשב"א בבניין בכליים

לדעת הרשב"א יש בניין בכליים. הוא מסביר את ההיסטוריה "...ובלבד שלא יתכוין לשות כלוי" ואת "עיל שופטא בקופינה דمرا", כתוספות, שאיםוים אלו משוט בנין בכליים. אולם אין הוא מסכים עם דברי התוספות לגבי סתירה בכליים.

2. עיין ברשב"א בדף קב עייב דיח "האי מאן" שכתב: "ויש מפרשימים... לעשות כלי לכתחילה אין לך בנין גוזל מזה... ובזה ניחא לי... ולפי זה כתוב הרמב"ן באפשר שכלוי שטריך אומן בחזרתו מחייב ממשום בונה", וכחצאת מוסד ברוב קוק בהערה 10 שם מבואר שה"יש מפרשימים" הם גם תוספות. כמו כן עיין ביסודי ישורון עמוד 217 "בשיטת בעלי התייחסות איזל הרשב"א...".

לפי תוספות (שם כמו ע"א) התרוץ שתרכזו לרבי אלעזר, להעמיד את המשינה על שבירות חבית במוסתקי, יהיה נכון גם לחכמים. שהרי גם לחכמים, במגדל בערובין אילו לא היה יכול לחתוך בסכין את החבל הנועלו, היה אסור לשבור את המגדל מאחר שלכלוי. עלמא יש איסור סתירה בכלים.

אולם לרשב"א אין הדבר כן, שהרי שאלו את רב ששת:

מהו למכירן חביתה בברוטיה, לפיתחה קמיכון ואסורה או דלמא לעין יפה
קמיכון ושפיר דמי?

אולם משום סתירה בכלים לא יחששו שם. וכן ראיינו שאין סתירה בכלים מהמשעה
המוצכר במסכת ביצה (לע"ט):

כי הווין כי רב יהודה הוה מפשח וייחיב לנו אלהא אלף על גב דחויה
לקתתא דרני וחכני.

הרשב"א מבקש: לפי תוספות, כדי סבר רב יהודה, שהרי רב יהודה ממש חתך להם
עצים הרואים לקת של קרדום וגורzon. ואם כן, לפי התוספות, גם לרבען כל החיתר
בשבירת חבית הוא רק במוסתקי שאין ראוי לעשות ממנה חבית שלמה וגמרה, כאן
שהמקלות ראים וטובים יש לגוזר ולאסור את שבירותם אף שזה רק להריה.

על כן, מסביר הרשב"א, ברור לרבען אין לדוחק את המשינה ולהעמידה במוסתקי,
העודה זו היא רק אליבא דה' אליעזר כדי לילישב את המשינה לשיטותו ולהסביר מדוע לא
יגוזר בה שמא יסתור על מנת לשוטה כלוי. אולם לרבען יהיה מותר לשבור. אפילו חבית
שלמה, ולוולות לא יהיה בסתרותה. איסור, ואין צורך לגוזר בה שהרי "לעין יפה קמיכון"
ולא לשוטה כלוי. לגבי עירוב שנתנווה במגדל שאינו אפשר לשבורו; יסביר הרשב"א כריב"א,
שמזכיר במגדל גדול שכבר אין לו דיין כלוי ודיננו דין ואיסורו משום סתירה בבניין
משם. וכן אילו היה המגדל קטן יותר, בכלי, היה ניתן לשבורו.

לדעת החזון איש שבת סימן נא, ה' קושיתו זו של הרשב"א אינה מובנת: החזון איש
מסביר: שכיוון שרבי יהודה תלש להם בידיו, אין בכך דרך עשית כלוי, ויתכן שאף אם יקוטם
בכלי ויאנו אלא ענף בعلמא לא שייך בכך לא בנין ולא מתיקן כלוי. על כן לא ראו לגוזר
משום כך בלבד, בקוטם על מנת להריה, מה שאין כן בחותך בסכין שאם יכוון לפתח יפה
יתחביב, ודאי יש לגוזר בכך.

גם את עצם מסקנת הרשב"א שחותרכן של מוסתקי במשינה בביצה הוא רק לר' אליעזר
ולא לרבען, דוחה החזון איש בכמה דוחיות:

א. בשבירת חבית לשוטה כלוי גם לרבען יש איסור דוריותה ויש לגוזר עליו אף אם שובר
להוציא גרגורת, וגם לרש"י שאין בנין וסתירה בכלים מכל מקום ב"מיכון לשוטה כלוי"
חייב חטא (כמו בלול תרגגולות). גם אם נאמר שר' אליעזר לא אסור משום גורה, שמא
יקטמו לחצוץ בו שניינו אלא מתוך שמחמיר בקיומה מחמיר בכל, מכל מקום משום
איסור בנין בכלים על ידי פטיחה ראוי לגוזר ולאסור לרבען, אף בשבור להוציא גרגורת.

ב. אין להסביר שמטורת הגمرا הייתה להעמיד את המשינה במוסתקי רק אליבא דה'

אליעזר כדי שנוכל להסביר כיצד היא מסתדרת לשיטות. משום שדבר כזה עשים רק ביחס לאמורא, אך אצלנו כשדנים על תנא - "גברא אגברא קרמיטי"? אלא ברור שהגمرا באהה להסביר את העמדת המשנה אליבא דכולי עלמא ולהבון מכך שכמשנה זו סבר גם ר' אליעזר, אך ודאי שהיא גם לחכמים. ואכן, לדעת החזון איש התוספות והרא"ש צדקו. בכך שהעמידו את המשנה במסתקי אליבא דכולי עלמא. הגראייה (סימן שיד סעיף ד"ה זהני מילוי שאינו) הביא ראיות רבות לטענת הרשב"א. שאין סתירה בכליים.

- מהגمرا בביצה, כפי שכבר רأינו, מכך שהקשתה רק על ר' אליעזר "ולית לייה לרבי אליעזר הא דעתן יושבר אדם את החבית..." ולא על רבנן, משמע שלרבנן מנicha הגمرا לא אין סתירה בכליים.

- מהגمرا בערובין, שגם אותה כבר רأינו, הרשב"א העמיד את הגمرا בערובין במגדל גדול, ומשמע שאילו היה המגדל קטן היה מותר לשוברו ורק אם הוא אוחל אסור לסתורו. ועוד, שלפי היירושלמי שהמדובר הוא במגדל של אבנים, משמע שאם הוא של ש' והוא בכלי מותר לסתורו.

- ראייה נוספת היא מ"מעול וקטיר במתנה" שלכל הדעות מותר לשוברו והמגדל הוא דוקא גדול שرك בו יש אישור סתירה.

הגראייה הוסיף עוד ראיות ופסק: "יעין מה שכתבתי לעיל, וכן עיקרי" כרשב"א. על ראיינו של הגראייה מהגمرا בערובין מקשה החזון איש (שם, ז): הגראייה טען שאילו היה המגדל קטן היה מותר לסתורו לפי שאין סתירה בכליים וכנראה גם אין לחוש וליגוזר שמא יכוון לעשותו כלי. אם כן קשה כיצד יסביר הגראייה את הגורה, שגם הוא סובר אותה, בשבירת חבית שלמה שהוא אכן לעשות פתוח?

מטרץ החזון איש שיתכן שדוקא במוגפה:Hושש לגוזר בכך, לאחר שלפעמים שטורח גדול הוא לו לפתח את המוגפה ועשה בה חור לפתח במקומה. מה שאין כן בדלת. שאינה ממורחת בטיט ואין צורך לחושש בו ולגוזר.

הריטב"א שבת קמו ע"א ד"ה מתניתה חולק על הרשב"א בערובין. לדעתו, החילוק הוא לא בין מגדל גודל-קטן - אלא כל מגדל של ש' כיוון שנעשה דרך בינה ושבתו. עומדים לתקן, חשיבא שבירתו סתירה על מנת לבנות. מה שאין כן בחבית. שאין לה חורה, שאיפילו הינה גדולה אין בשבירתה ממשום סתירה.

4. שיטת הר"ן במבנה וסתירה בכליים

הר"ן (שבת סא ע"ב בדף הרכ"ז), בהסבירו מדוע הותרה שבירה "לאכול ממנה...", כתוב: "כי שרייא דока בכלי קטן דלא שייך ביה בניה וסתירה אבל בכלי גדול לא", ומביא ראייה לכך מהסוגיא בערובין שהעמידה למסקנה, את המשנה, במגדל של ש' הנעל בחבל, שנחלקו ר' אליעזר וחכמים האם מותר לו לטלטל בשבת טcinן כדי לחתוכו. משמע שאילו לא הייתה לו כלל אפשרות לחותכו גם חכמים יודו שאסור לו לשבור את המגדל ואין ערויבו

ערוב. והסיבה לכך היא שהמשנה שם דנה במגדל גדול שדיינו כאוחל ששיך בו בגין וסתירה, "הא במגדל קטן לא שייכא בה, בגין וסתירה" ומשום כך חותרה כאן שבירת החבית "לאכול ממנה...". אלא שקשה על הרין מיעיל שופתא בקופינה" שיש בו משום אישור בונה. ומתרץ החבית יוסף סימן שיד דית והרין שאם הוא עשה מתחילהו עד שעשה כלי או שהוא כליא שנטפרק וצריך אומן בחזרתו לא יהיה זהו משום "בגין הכלים" שהרי אין בגין הכלים, אך יתחייב משום "עשה כליא", משום מלאכת בונה. וכך הסבירו גם הרבה המגיד על רמב"ם הלכות שבת פרק ג הלכה יט.

הפרי מגדים (שם במשמעות זהב סיק) כתוב שלפי גדר זה אם סותר באופן כזה שיוכל לבנותו מחדש רק על ידי אומן, אמנס אין זו סתירה בכלים אך יהיה "סותר כליא" ואסר משום מלאכת סותר. וקשה אם כן מזוע הותורה שבירת החבית הלא לא כל אדם יודע כיצד לתכנן כזו ולעשותה מחדש?

באגרות משה (אווחחיהם חלק א סימן קכ בענף ז) העיר שזוקא בבניין שחשיבותו היא מעם הבניין אמרין שיתחייב על כל עשיית כלי כל שהוא. אך לא בסתירה, משום שאין כל חשיבות בעצם מעשה הסתירה אלא רק כאשר הוא הקשר לכך שיעשה על ידו אחר כך בגין גמור. וכן כאן בסתירות החנית אין איסור מאחר שהכללי שיבנה ממנה אין גמור אלא רק שברי החבית המדובקים על ידי מוסתקי.

הרין כתוב בסוף דבריו: "אבל במגדל קטן לא שייכא בה בגין וסתירה והאי טמא דשרי הכא בחביתה". מקשח העולת שבת מזוע זוקא בחביתה קטינה יכול לשוברה לאכול ממנה; הלא אפילו בחבית גדולה ששיך בה בגין וסתירה יש להתייר שבירתה שחרי מקלקל פטור. מшибעל קושיתו המגן אברם (אווחחיהם סימן שיד סיק) :

הרין פלוג על רשיי דסבירא ליה דהטעם משום מקלקל. וכן דברי התוספות והראיש. זוק ותשכח לא כעולה שבת שכפל שינה ושילש ולא דק.

ומסבירו מחצית השקל (שם) שרש"י אמנים כתוב שבת קמו ע"א ד"ה שובר אדם חבית" "דאין במקלקל שום איסור שבת", אך הרין חולק עליו בכך ולמן כתוב את דעתו בסוף דבריו ש"מייהו כי שורי זוקא בכלי קטני" שבו לא שייך מקלקל וסותר. מעיר הלבושי שרד' (שם) שזה תמורה לומר לרשותי אין כלל איסור מקלקל בשבת. אלא שהמחליקות בינהם היא: שלדעת רשיי התירו מקלקל לצורך שבת וזה נס היה בכלי גדול, ולדעת הרין, ולפי המגן אברם, גם לדעת התוספות והראיש! לא התירו לצורך שבת איסורה דמקלקל, וזה שהתרו לשבור החבית לאכול ממנה גורגורות הוא משום "דאינו סתירה גמורה כזו ומוטר".

5. שיטת הרמב"ם בגין וסתירה בכלים

הרמב"ם כותב בהלכות שבת פרק ג הלכה יט: "הובנה כל שהוא חייב... והבונה על גבי כלים - פטור". אך כפי שקרה, בהלכה שאחריה יוצא שהוא פוסק שיש בגין בכלים. העוצה אהל קבוע - הרי זה תולדות בונה וחיב. וכן העוצה כלי אדמה, כגון תנור וחבית, קודםם שישראלו - הרי זה תולדות בונה וחיב. וכן המגן את

הגבינה - הרי זה תולדת בונה, ואינו חייב עד שוגן כנורנות. המכenis יד הקיימות בתוך העץ שלו הרי זה תולדת בונה, וכן כל יצואו בו. וכן התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנטחונו - הרי זה תולדת בונה וחייב.

וכן הבינו המגיד משנה והכסף משנה שהרמב"ם פסק כרב באיסורים, שיש בינוי בSELLIS. גם לגבי "מכה בפטיש" פסק הרמב"ם שהוא שיק גם בSELLIS (שם הלכה טו) :

המכה בפטיש חכא אחת וחייב. וכל העשו דבר שהוא גמור מלאכה - הרי זה תולדת מכיה בפטיש וחייב. כיצד, המנוח בכליז זוכות, וחצר בכליז צורה. אפילו מקצת הצורה, והmgrד כל שהוא, והעשה נקב כל שהוא בין בעץ בין בינוי בין במוותכת בין בSELLIS - הרי זה תולדת מכיה בפטיש וחייב. וכל פתח שאינו עשוי להכenis ולהוציא אין חייב על עשיתו.

הלכות אלו ברמב"ם מעולות מספר שאלות :

א. אם את גיבנו הגבינה, שהיא אינה אלא אוכל, הגדרו הרמב"ם כושיות כלי, מודיע המנוף כלי זוכות, שבכך יצר כלי ממש, לא יתרחיב מושום עשיית כלי ?
ב. מודיע בחיוב מושום מלאכת בונה ב"עשה כל אדמה, כונן תנור וחבית" חוסיף הרמב"ם והdagish "קדום שישראל". הלא רק לאחר שרופס נעשו כלים שיכולים להשתמש בו כראוי. ומה גrown זה מ"על שופטא בקופינה דמרא", שם. כבר היה קיים המעדר אלא שהוא רק חזקו על ידי שתחוב "יתנד קטן... בנקב הבroz להזקו שלא יצא (רש"י)", ורב אמר שחייב עליו מושום בונה?

ג. מודיע כלל הרמב"ם עשיית אוחל בהלכה יג הדנה בSELLIS, הרי אוחל המחבר לקרע הוא בינוי ממש שעליו נאמר "הבנייה כל שהוא חייב", והוא צריך לכלול אותו בהלכה שלפניה הדנה על בינוי בקרען ?

ד. הרמב"ם הגדר בהלכה טו : "והעשה נקב כל שהוא... - הרי זה תולדת מכיה בפטיש וחייב". ואילו מין לאחר מכן בסוף ההלכה כתוב שלא יתרחיב בכל שהוא אלא יוכל פתח שאנו עושים להכenis ולהוציא אין חייב על עשייתו, אלא רק על פתח מגודל מסווים יתרחיב. קושי נוסף בדברי הרמב"ם מעלה הכספי משנה : כאן כתוב שבנקב כל שהוא חייב מושום מכיה בפטיש, ואילו להלן בראש פרק נג כתוב :

העשה נקב, שהוא עשוי להכenis ולהוציא, וכן נקב שבולול התרנגולן שהוא

עשוי להכenis האורה ולהוציא החבל - הרי זה חייב מושום מכיה בפטיש,

ואם כן, שב לא מספיק שהנקב יהיה כל שהוא אלא צריך להיות בעל גודל הראי להכenis ולהוציא כבלול.

התמייהה גידלה כשמייניהם בהבדלים שישנם בין ההלכה יד בפרק י לבין תחילת פרק כג, שם כתוב "העשה נקב **בכל שתוא בלול** של תרגילים כדי שיוכנס להם האורה - חייב מושום בונה". וכאורה ישן לפניו כמה סתיות בין ההלכות :

א. בפרק כג מתחייב בלול של תרגילים רק בנקב ש"עשוי להכenis ולהוציא" ואילו בפרק י

מתחייב אף ב"ענק כל שחוא בלול של תרגולים".
ב. בפרק י' צריך הנקב להיות "כדי שיוכנס לחן האורה" ואילו בפרק ג' צריך שייהה "עשה להכניס האורה ולהוציא הבהיר".
ג. בפרק י' מתחייב בנקיבת החור בלול משום בונה ואילו בפרק ג' מתחייב בכך משום מכח בפטיש.
 קושי נוסף, דומה, מעלה הלוחם משנה. בהלכה טז פסק הרמב"ם: "העשה נקב כל שחוא בלול... חייב משום בונה". - הרבה, וכך זה שבתלחת טז פסק: "העשה נקב כל שחוא... בין בבניין בין בכליים - הרי זה תולדת מכח בפטיש". - כאמור, המחייב משום מכח בפטיש ולא הרבה.
 אלא, מסביר הלוחם משנה שכנהה הבין הרמב"ם שמלחוקותם של רב ושמואל בעשיית נקב בלול היה לא בשאלת: אם עבר משום מכח בפטיש ובוזח לכולם חייב. אלא שלא רב בנוסף לכך עבר גם משום בונה ולשםו לא עבר אלא רק משום מכח בפטיש בלבד. וכבר מצאו מחלוקת דומה לו - "יבזרר משום Mai מתריען בה, רבה אמר משום בורר הרבה זира אמר משום מركז" (שנת קלח ע"א). ופירוש רשי"י שם "דרבה דברה מרשם בורר הוא הדין משום מركז אלא שרבע זירא פלייג ארבה".
 על פי הסבר זה יובן גם שאון-סתירה בין הלכה יד ב' פסק שהנקב בלול מספיק שייהה בכל שהוא "כדי שיוכנס לחן האורה" בלבד; בין פרק י' לג' שם דרש שייהה הנקב "עשה להכניס האורה והוציא הבהיר", מפני שבפרק ג' דיבר על חייב מלאכת מכח בפטיש, ואילו בהלכה יד ד' על החיוב משום בונה.
 אך גם לפי פירוש זה עדין יהיה קשה, מאחר שגם בפרק י' חלכה טז דיבר הרמב"ם על חייב משום מכח בפטיש בנקיבת החור, האם הספיק שייהה בכל שהוא ולא הצורך כבפרק י' לג' שיחיה גדול כדי שייהה "עשה להכניס האורה והוציא הבהיר".
 עוד קשה קצת לפירוש זה שהרמב"ס לא רמז על כך, ואילו לא כהוא זה, שבמקרה זה של נקבת החור בלול חייב משום שתי המלאכות. אלא רק מכוח הקושיה העמיד הלוחם משנה חילוק זה בדבריו הרמב"ס.
 המנו אברחות (סימן שיד' ס"ק ט) מזכיר את ההלכה בראש פרק י' ומביא גם את קושיתו של הכסף משנה. וכותב, בಗל קשיים אלה, שנראה לו שיש לחלק בין שני סוגים של לול תרגולים: בהלכה יד בפרק י' דיבר הרמב"ם על כל המחוור לקרע שחוא לבניין ממש, ולמן יהיה חייב בו משום בונה. ואילו בפרק ג' מדובר על כל שאינו מחובר לקרע. ואין בו משום בונה אלא משום מכח בפטיש.
 מעיר על כך מחצית השקל (שת) שחייבו זה של המנו אברחות, שבפרק י' הלול מחובר לקרע וחוא לבניין ממש, אין בו כדי לישב את קושית הכסף משנה, שהלא הוא הקשה מלול של תרגולים שבhalbכה יד על הלכה טז באותו הפרק. ושם כתוב "העשה נקב כל שחוא... בין לבניין בין בכליים הרי זה תולדת מכח בפטיש". ואם כן עדין קשה מדוע בנקיבת חור לבניין, כאן יהיה חייב משום בונה וכן משום מכח בפטיש!

על כן מסבירו מחלוקת הشكل שלא בא המגן אברהם אלא לפרש כלחם משנה: זה הרמב"ם דסבירא ליה כרב שאמר שחיבר מושום בונה, רוצה לומר גם מושום בונה אבל מודה גם מושום מכח בפשט חיבר, דהא להו גמר מלאכה. לכן בפרק כג לא הזכיר גם בונה, שם זיבר על לו המנותק מהקרע שהוא ככלי, וזה שבhalbת טז בפרק י לא הזכיר גם מכח בפשט אלא רק בונה, הוא מושום שבhalbת החיה כלל גם דברים המחוורפים וגם דברים התלושים מהקרע, ולכן הזכיר את האב-השייך לכולם שהוא בונה.

אך להסבירו זה עדין קשה מהלחמה יד, שם זו על לו המוחזר לקרע, מודיע לא הזכיר שם שחיבר בנקיבתו לא ורק על בונה אלא גם על מכח בפשט? ונסארה עדין קושיתינו הקודמת על הלחם משנה, שוגם פרק י בהלאה טז חייב מושום מכח בפשט בנקיבת חור, ושם הספיק שייהי במל' שהוא ולא בפרק כג, שהצריך מושום מכח בפשט שייהי בגודל כזה היישוי לחכניות ולהוציאיה".

ונסף על כך יש לומר, שדורוך מאדו שהרמב"ם. שכך מדקוץ במילוטינו, לא יכולות בכלל, דבר כה בסיסי, שבפרק י מזכיר על לו המוחזר לקרע והוא בינוי, ובפרק כג הוא זו על לו אחר המנותק מהקרע שדינו ככלי, אלא נקט בשנייהם בשם "לול" סתם.

עורך השלחן (שם סעיף ז) דוחה את דברי הלחם משנה שילפי זה היה לו לבנות שניים במקומות אחד, ולא לפזר את שתי המלאכות, בעניין זה, בשני פרקים הרחוקים זה מזו. גם את הסברו של המגן אברהם דוחה עורך השלחן: "זה אינו נכון, דמיוח בפרק י למה אינו חייב מושום מכח בפשט?" שהרי אכן שונה מבפרק כג אלא בכך שהוא מוחזר בקרע והוא חייב גם בונה. אך כפי שראינו כבר ישבו מחצית השקל, שכן גם למגן אברהם כלחם משנה יהיה חייב בפרק י גם מושום בונה.

טענה נוספת מעלה עורך השלחן נגד המגן אברהם: "יעוז כבר נתבאר בדין דאוריתא אין חילוק בין בינוי לכללי", כפי שנראה להלן בדעתו, ולפי זה אין זה כלל' משנה אם הולך מוחזר והוא בינוי או מנותק מהקרע והוא ככלי.

לאחר שדחאים כותב עורך השלחן: "ולא ידעתי על מנת טרחו הגודלים, הא הרמב"ם מפרש דבריו היטב". והוא מסביר ששתי הלחמות אלו, מדברות על חורים שונים בעלי מטרות שונות. בפרק י כתוב: "העשה נקב... כדי שייכנס לחם האורח". ונקב כזה שככל מטרתו היא שייהיה אור בחלל הלול, די שייהי כל-שהוא, ואפילו כדי שייספק אור לבני אדם. ומביא ראייה מהגמרא בבבנא בתרא (נת ע"א): "אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה", ושם פירוש רש"י: "חולון העשו ליכנס ממנו אור אףilon לא בעין חלון צורן (קטן) אלא אפילו כל שהוא".

ענין זה שייך למחלוקתם של רב ושמואל (שבת קה ע"ט) ובhalbת זו פסק הרמב"ם כרב באיסורים ויהיה חייב מושום בונה. לעומת זאת, בפרק י בנקיב כל שהוא אלא ציריך שייהי גדול באפשרותנו גם להוציא את הhalb, ולשם כך אין די בנקיב כל שהוא אלא ציריך שייהי גדול יותר. וזה המלאכה האחרונה שעשה, שעלה כתוב הרמב"ם (פרק י הלכה ט) "...גמר מלאכה

הרי זה תולדות מכה בפטיש", ולא יתחייב משום בונה לאור הגמרה בשבת קומו עיטם: אמר רבה דבר תורה כל פתח שאיןו עשוי להנwis ולחוץיא איןו פתח... משום לול של תרגולים דעתך לעלי אורה לאפוקי חבלא.

๔๗ הטיעז' שם א' ביאר: "דעתך לעול האורה ולאפוקי חבלא, פירוש הטירוחן שלא ימותנו התרגולים". ולפי פירוש זה, כי שהנקב לאורה הוא הכרחי לתפקידם הרואין של התרגולים, ובכך מכירנו להיות לול - וזה שוגם בנסקית החור לחוץיא החבל והסירחון ישנו צורך חוני לחייהם של התרגולים בollow, שהלאה בעזיו ימותו התרגולים בollow. ובעצם, עשיית הנקב הזה היא מרכיב יסודי ונחוץ כדי. שיוכל להיות לול הרואין לשכנם בתוכו תרגולים ואינו בנין גודל מזה. ומדוע יתחייב בעשיותו רק משום מכה בפטיש? עוד תמורה לפ' חסברא זה, מדוע נמנע הרמב"ם מלכתוב חילוק זה במפורש והצרכנו לתבינו מرمזים בדבריו בעורתו של ערוך השלחן.

מכך שכטב הרמב"ם (פרק י הלכה טו):

העשה אהל קבוע - הרי זה תולדות בונה וחיב... הסוטר אهل קבוע... הרי זה תולדות סוטר וחיב; והוא שיתכוין לתקן.

הבן ערוך השלחן (סימן טו): "כמו שבנין hei אב מלאכה, כמו כן עשיית אهل חוי תולדת לבניין". אלא שבפרק כב הלכה כז כתוב הרמב"ם: "ואם שעשה או סתר אهل עראי פטור זמהתר להוציא על אهل עראי בשבת". וכיון שעשיית אهل ובנין חיובם שהוא מודיע באهل עראי לא יתחייב על בנינו, הרי בונה חייב בכל שהוא? ואם דיננו של אוהל זהה זהה של בנין גמור מודיע לא כללו בהלה הדינה בבניין בקרקע אלא בלהלה הדינה על כלים, כי שאלנו לעיל.

ראש היישיבה בסיפרו על הרמב"ם יד פשוטה (הלוות שבת פרק י טט) ביאר שמשמעותו של אוהל הוא מיוחד. אף שהוא דומה לבניין אינו ממש בניין ואין קירותיו ותקרתו מוגדרים כחלק מהקרקע כפי שקרה בבניין ממש. הבדל זה מופיע גם בדייניות הורות, שעל טומאות מת, אهل אמנים מהאיל לבניין, אך אריגי האהן נטמאים אף שבבניין ממש אין קירותיו נתמאים שהרי הם קראקע עולם. זאת מפני שאוהל אמנים מוחה מקום מוסחה המחויב עס יתרדות בקרקע, אך אין מתבטל להיות חלק מהקרקע כמו בבניין רגיל. וכך קירותיו נתמאים בטומאת מת. רק אם האוהל עשוי ברזלים או עצ, לא יטמא משום שחומרים אלו הם חלק מהקרקע ומונטלים אליה. גדרו המוחוד של האוהל בא לידי ביתוי גם בدني בניין, ומשום כך ראה הרמב"ם להכללו בהלה הדינה על כלים, כיון שהאוהל דינו כלוי שאינו חייב בו על בניית משהו אלא רק כאשר גמר לבנותו לאוהל קבוע. וכן "אם עשה או סתר פטור".

בכך עונה ראש היישיבה על קושיותו של ערוך השלחן, מודיע לא יתחייב בבנייה אוהל עלי, הרי בניין כל שהוא חייב? התשובה היא ששונה דינו של אוהל מקרקע וכל שלא השלים את בניתו אפילו תולדות בונה אין בו. נמצא שכמו בכלי שם הווסף עליו לאחר שגמר מלאכתו לא יתחייב עוד במבנה אלא רק אם יבנה כל נוסף או חדש, אז יהיה דינו

כדיו "מתokin מנא" ברכי שכביר קיים, שעל ידי תינוקונו נתן לו שימוש ומשמעות חדשה שלא היו בו קודם. כך יהיה גם באוהל, שי"מותר להוסיף על אוחל עראי". ולא יתרחיב על תוספת זו אלא רק אם יבנה בכך אוחל נוסף.

כן פסק ראש הישיבה, שאוחל שיקרעו או הותרו מכמה מוחבלי שבת ועדין האוחל עומד, מותר לקורשים בענינה או בקשר לכך שאינו מעשה אומן (מלומדי מלחה עמוד 149). כל שלא השלים את האוחל אין כאן אפילו תולדות בונה, בדיקות, כמו שהוא חייב משום בונה על עשיית גוש אדמה שנייה לעשות ממנו רהיט אבל עדין לא עשו. והוא הדין אם לא עשה אלא אוחל ארעי, עיקר הבניין חסר.

ראינו עד כה את דיברי הרמב"ם בbuilding בbuilding בbuilding בbuilding וראינו כמה קשיים העולים מהם. כאשר נעין שוב בדברי הרמב"ם. נבחן בספר עקרונות המשולבים בהלכותינו, ותו"ך צדי קץ גמ' יתישבו הקשיים בדבריו. הבניין הרגיל והמצוי הוא על גבי קרקע, הנחשב כתוספת לקרקע וחלק ממנו, ויתחייב עליו משום אב מלאכת בונה. אפילו בנה כל שהוא יהיה חייב; כמו, "המשווה פני חקרע בעיטה... או מילא גומה או גיא, הרי זה בונה וחייב" (שם יט: עז).

אך לא כן יהיה בשיטת הכלמים. הם אינם מחוברים לקרקע, ואין מוגדרים כחלק ממנו. ומשום כך לדעת הרמב"ם - בניין בbuilding יהיה רק כאשר חבר שני עצמאי או יותר לדבר בעל משמעות, ובכך עשה כדי ויתחייב משום תולדות בונה. לכן במגן גבינה יתחייב על תולדות בונה ובלבד שיגן לפחות כגורגרת, חוותה מכך אין לבניה ממשמעות של אוכל³: כן הוא גם הולקה חומריא אדמה כמו חומר ומצוות להיות לכליים כגון תנור וחוותה, וכי' קודם שישראלנו הרי זה תולדות בונה וחייב", שהרי הם כבר מחוברים ומעובדים. ובשיריפתם לא יחבר או יצור דבר נוסף אלא רק יחזק ויגמר את הקאים כבר. וכך היה גם לגבי ע"יל שופתא בקופינה דמרא", שהוא לרמב"ם - "המכניס יד הקרדום בתוך העש של", ונראה שהוא פירש כר"ח: "והוא יד הקרדום בנקבו" (ולא כרשי שפרש שיד הקרדום הייתה כבר לפני כן בחור שלא שתחב "יתנד קטן... בנקב החרז לתקדו שלא יצא". יד הקרדום מוקומו). נמצא, שעל ידי שהכניס את יד הקרדום לחור הקרדום, יחבר שני עצמאיים ויצור בכלי בעל משמעות, יהיה גם זה תולדות בונה וחייב. וכך יהיה גם בכל שאר המקררים של חיבור עצמאיים זה לזו ויצירת כלי, "ווכן התוקע עץ בע בין שתקע בעצמו. עד שתתאחדו... הרי זה תולדות בונה וחייב".

לפי אותו העיקרון - המנפח בכל זכוכית, שלא יחבר חלקיו לכלי אלא רק זכוכית שעשויה ומוגבשת מגוש אחד, ונפח בה על ידי שהכניס בה אויר, לא יקרה מעשה זהה תולדות בונה.

³ ב"ג עז, ס"ג.

3. הצפת פענח מסביר שאמנים באיסורים דאוריתא חייבים גם על חצי שעור. אולם כאן בbuilding בbuilding הדין שונה, שבתולדה כל זמן שאין עליו שם מלאכה" כמו באוכל שאין בו כגורגרת, לא יחול עליה שם התולדה כלל. והוא הדין לגבי מבן שלא יהיה עליו שם בין מהותה, בפתח מכורגת.

אולם חז' מבניית הכלוי והיביר הלקיו ישנו עוד אב מלאכה המשתייך גם לבניין ולכלים והוא "המכה בפטיש". גם גימור הכלוי והשלמותו יהיה אסור. כיוון שמדובר זה, הנוסף על הבניין, מיצג את סיום המלאכה בשבת וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה Hari זה תולדת מכיה בפטיש וחיבר. אף שמדובר זה אינו חלק מሚירת הכלוי ובנינו שלו כבר נגמרה, אלא רק יפיו ועיצוב הכלוי, כגון "הצר צורה בכללי... והmgrד כל שהוא והעשה נקב כל שהוא, Hari זה בתולדות בונה וחיבר". ואין צריך שיכלול המעשה את כל העיצוב או הגימור בשלמותו "אפילו מקצת הצורה והmgrד כל שהוא והעשה נקב כל שהוא".

ישנו עוד מעשה שבעשיותו נגמרה עשיית הכלוי. החופך עצם חלול לכלוי, היא העובה שיש בו פתח חמקנה לו את יכולתו לשמש לאיחסון דברים, אך שיוכלו להכנס לתוכו את הדברים לאיכסון ושמירה ובעת הצורך יוכלו גם לחזיאם משפט. لكن פתח זה בכלוי יומל למלא את תפקידו כראוי רק אם יהיה בגודל הרואין להכניס ולהוציא ממנו דברים. וכן שלא לחבר ובנה את הכלוי, מכל מקום גמר את מלאכתו בעשייתו פתח זה, ויתחייב בכך משומן מכיה בפטיש.

בכך שונה הגדנותו של פתח מזה של נקב. שבפתח, "אמור רבה: דבר תורה - כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין פתח" (שבת קמ"ו ע"א) ולכן פתח שכזה "אין חייבן על עשייתו" (רמב"ם פרק י הלכה ט). ואילו נקב סתם הוא שם כלל לחור, ובו מספיק شيיה בכל שהוא ויהועשה נקב כל שהוא... בין בבנין... בין בכלים - Hari זה תולדות מכיה בפטיש וחיבר". כפי שהצר צורה והmgrד מספיק שייעשו בכל שהוא, וזה אם מטרתו תהיה לשמש כקישות או סימון בכל (כמו קידחת חור בכפית החלביה).

הדוגמא המובאת בגמרה לנקיטת פתח היא: "יהועשה נקב בלבד של תרגוליס", שרב אמר שהחיה חייב בו "משום בונה, ושומאל אמר משומן מכיה בפטיש". מה בדיקת היה הלו של תרגוליס, האם דין ככל או בבנין או אולי הוא כאוהל? הגמרותZNות במספר מקומות על "לו של תרגוליס" וכן גם הרמב"ם מזכירו כמה פעמים. וכך שלא הסבירו לאיזה לו, בדיקת כוונתם או חילוק בין סוגי הלוים, הסברא נוטה לכך שמדובר באותו סוג של לו בכל הפעמים:

כותב העורך ועוד לוט: "...שהוא עשוי בנין חלול لكنן בו תרגוליס". כן. גם הגمرا בתחלת פרק כל כתבי (גבשת קבב ע"ט דינה בנטילת כלים בשבת, "בשלמא לו של תרגוליס קסביר כיוון דמחבירו יש בנין בקרקע יש סתרה בקרקע", והגמרה יוצאת מתוך הנחה שהדבר ברור לכטם שלול של תרגוליס הוא בינוי ודינו בבניון בקרקע (ולא כפי שרצה לחלק המגן אברהם שישנם שני סוגים של לו אחד מהם הוא מנתק מחקרקע ודינו בבל). ואם כן - נקב בו נקב כל שהוא יעברו בו על מלאכת בונה. וכך מסביר הרבה כמעט שליט"א בביבורי על הרמב"ם (עמ"ו רטו):

כל מהותו של בינוי הלו הוא האור והאור. כי לא אור יחנקו. ואף עשוים בקהלות ללקות בכנות המחסלתן, ואף לא אור לא יאכלו ולא ישתו ולא יטילו ביצים.

ברור שגם בחור קטן, כל שהוא, יכול יתרחיב במלאת בונה כבכל בניין. אלא שהמיוחד בולל, הוא שכבר על ידי נקיטת נקב כל שהוא מילא את הלול באור (כפי שהזכרנו לעיל בדברי עורך השלחן) המכשיר את הלול לאחסן בתוכו תרגולים. ו מבחינה מסוימת כבר בכך נבנה הלול, שהרי לפי דברי ח"י קפאה מציאות האור מאפשרת לתרגולים לאכול ולשתות ולהטיל ביצים. אלא שבנית הלול עדין לא נגמרה, שהרי כל עוד אין החור גדול מספיק כדי שגם יוציא מהלול את החבל עלולים התרגולים ללקות במחלות וימתו מהסיכון, ולול כזה שלא מאפשר לתרגולים שבו לחיות לפחות זמן איננו LOL גמור אף שהוא מלא את תפקידו כלול משך זמן קצר. ולכן העשויה בלול התרגולים נקב "שהוא עשוי להכenis האורה ולהוציא ההבל - הרי זה חייב מושם מכח בפטיש" (פרק ג' הלכה א') מאחר שבכך מכשיר את חול לאחסן תרגולים שייחיו בתוכו חיים תקינים ולאורך זמן, ובמעשיהם זה גמר את מלאכתו. יכול העשויה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדות מכח בפטיש וחייבי" (פרק י' הלכה ט').

ג. סיכום שיטות הראשונות בבניין בabilia

תוספות - יש בנין וסתירה בabilia ולכן לא צריך שיהיה זוקא גמר מלאכה אלא כל מהלך בניית הכלוי הוא מלאכת בונה. ולא צריך שיעשו על ידי חזוק ואומנות, ודока כאשר בונה בנין שלם; אך אם הבניין הוא רעוע ולא שלם לא שייך בו בנין וסתירה ואף אם יכוון לעשות בחבית חמוסתקיفتح יפה לא יתרחיב בכך.

מלאכת מכח בפטיש תחיה רק לאחר שננטתיימה בניית הכלוי ועשיותו והיא המעשה האחרון, המציג את סיום המלאכה וגמירות יצירת הכלוי.

רש"י - אין בנין וסתירה בabilia. ולכן לא יתרחיב על עצם תהליכי בניית הכלוי, אלא רק על גמירות מלאכה שלמה יתרחיב מושם מלאכת מכח בפטיש. لكن אף בחבית רעועה כמו מוסתקי, אם מתכוון לה פה הרי הוא אומר אותה בכך והופכת לחבית רואיה וטובה ועובד בכך על מלאכת מכח בפטיש. לכן ישנה גורה לאסור סתירה, שמא יתכוון לתקנה יפה. גורה זו תהיה בכל הכלים השלמים והטובים ולא ברכי. כמוסתקי שבו אין חשש שיתכוון לעשות לו פתח.

רא"ש - סובר כתוספות שיש בנין וסתירה בabilia, אך לגבי הכלוי רעוע הוא סובר כרשי"י שאומנים אין חשש شبשברתו יכוון לעשותות לו פתח יפה, אך אם בכל זאת יכוון יעbor בכך מושם מכח בפטיש.

רש"א - אומנם יש בנין בabilia, אך אין איסור סתירה בabilia וגם אין גורה על כך; גם אם מדובר בכלוי שלם. וזה רק אם הכלוי הוא קטן, אך אם הוא גדול, יהיה דין לבניין בקריע ותהיה אסורה סתירתו כבכל בניין גמור.

ריטב"א - איסור הסתירה אינו תלי בגודל המגדל. אלא בכך שהוא שלם ואפשר, לאחר סתירתו, לתקן שבריו מחדש. ולכן בחבית של מוסתקי אין איסור סתירה וגם לא גורה בה בכך.

חר"ז - אין בנין וסתירה בכללים. אולם אם עשה כל' מתחילהו ועד סופו יתחייב משות "עשיות כל'" שהיא תולדת בונה. ואם בשברי הכל' לא עשה כל' שלם אלא כל' רוע כמוסתקי, אין הכל' גם איסור סתירה.

רמב"ס - יש בנין וסתירה בכללים. אלא שהבניון בכללים הוא לא בכלל מעשה שיעשה בבנייתו אלא רק בחיבור כמה עצמים לדבר אחד בעל משמעות. זומה לו במקצת הוא אוול שאינו נחשב כלל בניין רגיל גם בו לא יתחייב בכלל מעשה שימושה בבנייתו, אלא רק כאשר יגמר את עשייתו אוול קבע.

מכה בפטיש היא מלאכה הנוספת למלאת הבניין ומופיעה אחריה והוא המיצגת את גמירות הכללי.

ד. פסיקת ההלכה בבניין וסתירה בכללים

הטור⁴ פסק בראש סימן שיד:

אין בנין וסתירה בכללים, והוי מיili שאינו בניין ממש, כגון חבית שנשברה ודיבך שבריה בזפת יכול לשוברה: ליקוח מה שבתוכה ובלבך שלא יכוון לנוקבה נקב יפה שייאלה לפתח,adam כן הוה ליה מתיקן מנא אבל אם היא שלמה אסור אפילו לשוברה ואפילו נקב בעלמא אסור לנוקב בה מחודש... כתוב תרומות חדש (סימן סה) בשם האור זרען (ח' ב סימן ע' אותיות יט, יט) שמה שמוטר לשבור את החבית בשבת לאכול ממנה גרגורתו הוא רק בשאיינו יכול להחזיק ארבעים טאה, שאז הוא כלי ואין סתירה בכללים. הוא מסתמך בדבריו על רשיי שכטב מרובין (וזה ע"א ד"ה ומתניתך "... אי קטן שאינו מחזיק מ' טאה בלח כל' הוא ...". וכותב הבית יוסף (שם ד"ה והר"ג) שייתכןograms. לרין וקרא "כלי גדול אם הוא מחזיק מ' טאה", משום שהרין בחלוקת בין כלי גדול קטן ציין לדברי רשיי.

השלון עורך מעתיק בסימן שיד את דברי הטור, ועל מה שכטב "ויאין בנין וסתירה בכללים, והוי מיili שאינו בניין ממש" הוסיף הרמ"א את דברי האור זרען "הגנה: שאינה מחזקת ארבעים טאה".

עורך השלחן (שם ח) תמה על דבריו של הרמ"א שמחלק, ואומר שבכל' קטן אין סתירה ובכל' גדול יש. אם כן, קושיותם של התוספות - על כך שהגמרה בערובין יוצאת מתוך הנהה שאסור לשבור מגדל ואילו הגمراה בשבת כתובות: "שובר אדם את החבית", קושחה זו אינה מתחילה. שחרוי היו יכולים לתרצה בכך שהגמרה בערובין מדברת במגדל גדול (שאין בו מי טאה) ובגמרה בשבת שי"שובר אדם את החבית..." מדבר בחבית קטנה. ועוד יוצא מכך, שבכל' קטן אפשר לשבורו אפילו הוא שלם, ואם כן מדו"ע לא הביא הרמ"א את דעת המתירין שבירת חבירת שלמה כאשר היא קטנה. ומסיק מכך עורך השלחן :

4. אין בכונתי במאמר זה אלא רק לעיון ובורר הנושא. ולהלכה מעשה יש לעיון בספריו ההלכתיים ולשאול את מורי ההוראה.

ישנו נוהגים לשבור הראש הבקבוק שבו יונ או שאר משקון... אין לגעור בהם... פשיטא שהעושים כן יש להם על מי לסתוך, על חמישה אבות עולם (שם רשיין חרמביים, הרשב"א, הרץ ורבינו עובדיה מברטנורא) וכן פסק אחד מגודלי האחוריים (הגה"א).

אולם קושיתו זו של עורך השלחן תמורה שהרי חילוק זה. בין כל גודל לקטן הוא חילוקם של רשיין זה ריין, כפי שראינו שאכן תירצטו כך את הסתירה בין הנורוגות שבערובין במוגדל ובשנת בחתית קטנה. וטורץ זה כלל אינו שיק לתוספות, כפי שעורך השלחן עצמו הזכיר זאת לפני כן:

רבותינו בעלי התוספות דקוזקו... דלא מירוי בחבית שלמה, דבשלמה ודאי אסור לשובהה, וחכא מירוי במוסתקי - כלומר חבית שורה ומדובקת בזופת.

וככל לא ישנה לתוספות אם החבית שלמה היא קטנה או גדולה, אלא אם היא שלמה או אינה שלמה.

יתכן שגם התוספות יסכוו שבנוסף לכך, אם המוגדל גדול, מכל מקום יהיה אסור לסוטרו אפילו אם אינו שלם, אז אינו ככליא לבניין ממש. זהה תרוצם הראשו של התוספות: "דמשמעו ליה במוגדל גדול דשיך בה בינה וסתירה; דאי בקטן חוי כלאי". ולאחר תרוצם זה הם מביאים עוד תירוץ:

ועוד דברי נמי שיק בנין וסתירה... והא דשרי לשבר החבויות הא מוקי ליה...

במוסתקי, פירוש חתיכות המדובקות יחד ...

ואם כן גם חרמ"א הילך בדרכם והוסיף על דברי השלחן עורך "יויהני מיליא שנינו בניין ממש כנון חבית", שבנוסף לכך יצטרכו גם שתהייה החביתה. וטענה זו "שאינה מחזקת ארבעים סאה" כדי שהיא מותר לסוטורה. וכבר הקשה קושיה זו. עוד לפני עורך השלחן חנתייב חיים על השלחן עורך שם: "וקשה דלפי התוספות דאיירוי במוסתקי לא צריכין לחלק בין כל גודל לקטן", ומתרץ על כך:

ונדריך לומר' זה חרמ"א סבירא ליה דאפילו לתוספות שאני דאיירוי במוסתקי, מצד הסברא מחייב בין כל גודל דחויל ליה כאוהל.

וראה שכך הבין גם הגור"ם פינשטיין את התוספות והרמ"א שורה חיים חלק א' קכט ענף ד' ודווחה בכך את קושיות עורך השלחן].

על מאמר הגمرا: "אין בניין בכלים ואין סתירה בכלים" כותב עורך השלחן שם א' "אין הכוונה כפשוטו, אדם כן אין אישור מן התורה לעשות כל' בשבת", ומסבור שככל החילוק בין בניין בקרקע לבניין בכלים הוא: שבכלים אסור רק את שימושם בבניין מדאוריתא ולא הוסיפו עליהם החמות מדרבנן. ומשום כך שובר אדם את החבויות לאכול ממנו גרוגורות מפני שהוא זרך קלקל שאיסורה רק מדרבנן. וכן לגבי סילוק התריסין וזקיפת המנורה אין בהם אישור מדרבנן. ובמביא דאיתא לך מהרמ"ם, שברך ישבך כתוב על מלאכות דאוריתא של בונה, כלל גם כלים וגם בניינים ולא חילק ביניהם, אולם בפרק נג' שם ذן על איסורי דרבנן, חילק בין בניין לכלים. כמו כן מביא עורך השלחן סייעתא מהתוספות בערובין ולד ע"ט

שחילקה בין בנין שלם שבו שיק בינו וסתירה, למוסתקי שאינו שלם ולא החמירו בו מדרבן לאסורה את סתירתו.

הגר"ם פינשטיין נאגורות משה אורח חיים חלק א סימן קכט ענף ח. דוחה דברי העורך השלחן:

זה וזה הוא מילתא בלבד טעם לומר שיקלו רבנן בכלים יותר אם האיסור שווה, ולא משמע כן מכל הראותינו.

גם מה שכתב עורך השלחן שוגם לרמב"ם בשבירת הכלים יש רק משום קלקלול שהוא מדרבן ולא אסורו בכלים, ואם כן גם סתירה אין בהם כלל - לא נראים דבריו אלה, וזאת מאחר שלרמב"ם בבנין בקרע ובבנייה בכלים יש אותו האיסור - בונה, לא יהיה שונה דין גם בסתירה. ומתהו עוד שהוא הביא ראייה לדבריו מהתוספות, בעוד שההתוספות עצמן וגם הרא"ש סוברים שיש. גם סתירה בכלים באזזה מידה כמו שיש איסור בנין בכלים, והם תולמים את איסורי הבניין והסתירה זה בזו.

נוסף על דברי הגר"ם פינשטיין, קשה על טענתו של עורך השלחן שהרמב"ם בפרק י לא מחלק בין בנין בקרע לבניון בכלים. שחרוי שכבר רأינוليل בשיטת הרמב"ם שישנם כמה הבדלים בין איסור בונה בבניון לבניון בכלים. ומה עוד שהרמב"ם קיבצם בהלכות נפרדות - בתחילת הלכה יב כלל את הבניין בקרע שהוא אב מלאכת בונה, ולאחריו בהלכה יג כל את הכלים שבניה בהם היא תולדת בונה.

לגביו פסיקת השלחן עורך רשותה בחביה כמוסתקי כתוב מחצית השקלה שם ס"ק ג:

ובשלחן עורך העתיק שני חומרות דלא הותר לשבור כי אם בקטן וגם שנשבר, וצריך לומר ודסבירא להיעקר בדברי התוספות שאפלו בקטן שיק סתירה, אך גם אם מחזיק מי סאה יצא מותות כליל.

וכן כך כתוב גם כף החחים (שם): "נקט הנה דעתן תורה לטיבותה".

אך תמה הקורבן נתנה (בראש פרק יב אות ז):

מכל מקומות תמורה על ח"מחים, ובפרט על הבית יוסף שכלל בהקדמתו

שהרי"ף והרמב"ם קיימי בחד. שיטה שקיימת אליה כוותיה, ולא חביאם

מאיזה טעם להתריר בלבד מוסתקי.

ופוסק להלכה הקורבן נתנה: "על ידי צירוף היותר קל אני אסמיך על דבריהם לשבור

כליל שלם להוציאו או כלין אפילו בתחילת".

ה. פתיחת קופסאות שימושים

אחד המקרים המצוים בזמננו בו מתעורר הדיוון בנין וסתירה בכלים הוא בפתחת קופסאות השימושים בשבת.

החזקון איש שבת נא, אין דין רבות בכך. ומסביר שככל נקב שאינו בו גם כדי להוציאו וגם כדי להכניסו און בו משום בנין. ויש לעיין מדועה הרי הוא בכך "מתנקן מנא"!

אלא שכיוון שענין שימושו של כלי המאחסן בתוכו תוכלה מסוימת הוא על ידי כך שיוכל להכנסה ולהוציאה, אם כן בשיעיית פתח תחיה: מלאכת בונה רק אם יכול למלא

תפקידים אלו בשלמות. אך אם יהיה כלי שני נקבים, אחד מהם מיתעד רק להכenis ואחר מיתעד רק להוציא, אף שבסן הכל, כלי זה ניתן להשתמש כרואוי, אין כל נקב בפני עצמו מלא בשלמות את תפקידו של הכל.

הפקאה מינא היא, שולדעת רשיי יתרחיב בשיטת נקב שכזה משום "מכה בפטיש", כיון שאין צורך בשיטת פתח גמור אלא בוגמרות בנין הכל, ואפילו אם היא פוללה חלקית ואחרונה בבניין הכל, ואילו לתוספות יתרחיב בכך משום בונה.

משיק וכותב החזון איש: קופסאות שימושים של שמן או דגים המוחברות בסגורות כראוי, פתיחתן על ידי פתיחן קופסאות איננה נחשבת כ"יחסרת המוגפה" שהיא מותרת, "זהכא מצורף באבר ובבדיל והו כחיבור עיקר הכל", וכבר אין דין של המכסה ככיסוי אלא חלק בלתי נפרד מהכלי עצמו.

אין כאן משום סותר, שהרי הקופסה סתומה מכל צד ואין לה שם כל, ופתיחהה תהיה כתיקון הכלים משום שבכך נחף להיות הכל.

אך אם פותחו כדי להוציא את תוכלתו ולזרוקו מיד לאחר מכן, ברור שאין בכוונתו בפתיחת הקופסה לעשומה כלי ולא יתרחיב על כך. וזה פתיחת קופסה זו תהיה קטימת עצים להריה, כשבירת חותמות שבכלים וכשבירות חבית להוציא גרגורות שבתוכה שהותרו בשבת. וגם לתוספות שלא התירו אלא בשבירת מוסתקי ובכלי שלם אסור זאת משום סותר, כאן לא יהיה שיק איסור סתירה מאחר שלפניהם הסתירה כלל לא היה כל.

אלא שיש כאן לאסור משום דבר אחר והוא שמא יכוון: לעשות פתיחת יפה ויעשנו כל. שהרי הדבר מצוי שישמש בkopftshim השימושים לאחר מכן לאיחסון: "לשימוש להניא בה בורית או מסמרים וכיוצא בזה", ולפעמים לא אוכל את כל הדגמים ומשאיר את הנתר לאיחסון בкопפה. עוד ניתן לומר שמס לא יתכוון לכך לא תואיל כוונתו ועדין יקרה כמתון כל. משום שככל החיתרים שמצאו היו לגבי כל (חסגור בכיסוי), אולם קופסתה החלולה מבפנים ואutomah'ostoma מבוחץ מכל כיווניה, כל פתח שיפתחו בה יהיה כייצרת הכל' חדש.

וכן אם עשה בкопפה חור קטן בשbill שיטperf ממנה השמן, ועשה לה חור נוסף: לכניות האoir' כדי שהחמן שבזה יוכל לטperf כראוי. כיון שפעמים מנקב זה ומהאחר נכנס אויר ופעמים החפץ, כל אחד מהפתחים משמש גם להוציאה וגם להכנסה ויהיה בשיטת נקב כזה היוב חטאת. רק אם קבע את אחד לטperf השמן בלבד ואת השני להכנסת האoir' בלבד, לא יהיה בשיטת הפתוחים האלו משום בנין, אף שבכלי עצמו ישנה גם כניסה וגם יציאה והוא כלי שלם.

אולם אם עשה בкопפה פתח אחד בלבד שודרכו יטperf השמן, ודאי שייחיה בכך משום מלכת בונה. שהרי דרך אותו הנקב גם מטperf מעט שמן וגם נכונות לאחר מכן בועות אויה, כדי לאפשר את המשך טperf השמן, וחוזר חלילה.

לשונית או מכסה המוחברים לקופסה ואמורים להפתח על ידי ידית הקבועה בהם לשם כך. אין בחסרותם אלא כ"יחסרת מגופה", ואין הם נחשים לחלק מהכלי עצמו אלא רק

ככיםיו. גם אם בפתחותם הם מתעכמים ונחרסים לא מצאו אישור בשירות המגופה, ואין זה דומה לפוחת של חותם שיש בשירותה משום סותר, כיון שתפקידו להפניה ולהסגר ושבירותה הוא סותרה. אך בפתחות לשוניות כמו שכלה חיבורה בכלים הוא כדי שיסירוה, לא יהיה בשירותה משום אישור סתירה.

הגרשייז אוירבך (*שטייה שבת הלהקה פסק ט העמ' ז'* טען) שמאחר שריגלים לזרוק את קופסת השימורים לאחר השימוש בה, יהיה דין כמוסתקי. אין חששaws בה שהוא יכוון לעשות פתרה (בחינת של מוסתקי אף שעימי). חילה את הנגורות ימים ובין, לא היו נוהגים להשתמש בה שימוש נוסף לאחר מכן. אך מכל מקום אם בדעתו להשתמש בkopfseot לאחר מכן שימוש נוסף ברור שהייה אסור לו אז לפוחתם, שהרי בכך יש משום תיקון כל'i.

הרבר ולדנברג בצי אליעזר חלק וסימן לט כתוב שהטור והשולחן ערוך פסקו כתוספות שיש בנין וסתירה בכלים: לפי זה כל פותחות קופסאות שימורים הסגורות באבר וצדומה - אסורה, ואפילו דרך קילוקל כפי שכתב החזון איש.

אולם רוב הפסקים לא פסקו כתוספות: הגר"א פסק להלכה כרשב"א כפי שריאנו, שאין סתירה בכלים. והרמב"ס כתוב בסתמא "שובר אדם את החבית לאכול ממנה..." (פסק נחלמה ולא חלק בזיה).

אמנם השלטי גיבוריים טוען שבכל זאת לרמב"ס יהיה אסור לפתוח חבית שלימה כפי שכתב בפרק י שיש בנין בכלים, אך כבר השיג עליו בשינוי הכנסת הגדולה (סימן שידן אות ט) וכתב :

קשה שישתוטם ברמב"ס זיל דבריו במקומות חיקרי מפני מה שכתב במקום אחר, ואין זה דרך הרמב"ס זיל.

וכן גם הריב"ף סתם ולא גילה דעתו. שיש בנין וסתירה בכלים.

נס הקרבן נתנהל הפסכים לדינה, על ידי צירוף היתר קל, לסמוך על המתирוים לשבור כל'i שלם להוציא ממנה אפילו לכתילה. וגם ערוך השולחן הסתמן "על אותן אבות עולם וכו' פסק אחד מגודלי האחרונים (הגר"א)", והתייר לשבור ראש הקבקוק אם אי אפשר לפתוחו. כך גם כתוב הגר"ח פאלאי בספר רוח חיים שם אותן שמותר לפתוח בשבת קופסת מתכת של-דגים מלחומים הסgorה בכיסוי שדבוק באבר; אלא שהסתיג ולא התיר זאת אלא בשbill אוורחים וצדומה. וכבר התיר כן גם הגר"י ארנשטיין בישועות יעקב.

משום לכך פסק הרבר ולדנברג שאם היה אפשר לפתוח את הקופסאות מלפנים שבת והזיד ולאفتح, יש לנוהג כשולחן ערוך ולאstor. את פתחותם. אך אם לא הזיד, בכך ויש לו צורך בשבת לפוחתם, יש לסמוך על גודלי הראשונים והאחרונים, ולהתייר לו לפתוחה באופן שלא תועיל עוד לשימושו. כלי אחר לכך.

גם הגר"ע יוסף ביהודה דעת (חלק ב סימן ט) כתוב שרוב הפסקים ובראשם הריב"ף והרמב"ס התירו לשבור כל'i בשבת כדי ליטול ממנה מאכל :

וקרוב לומר שוגם מרן השולחן ערוך, אילו ראה דברי הפסקים הנ"ל היה

פסק להקל אפילו שלא במוסתקי. ולפי זה דעת לבבו נקל שמוות לפתחו את חבקוק בשבת. וכך על פי שהוא מנטק ומפריד בפתחותו את הטבעת שבשוליו המכסה... כדין השובר חבית ליטול ממנה גורגורות... (אך מוסיפה) ואמנם טוב להזhor מידות חסידות לפתחו החבקוק מערב שבת.

הגר"ם פינишטיין (אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קבג סעיף 4) השווה את קופסאות השימורים לחותלות של גורגורות ותמים (שולון עורך סימן שיד סעיף ח) שהסביר הפרי מגדים (אשל אברהס ס'ק יט), שבחותלות אלו היו שמורים את התמירים הרעים כדי שייתבשלו. ואם כן חותלות אלו אינן תפקידן לשמש ככלי קיבול כשר כלים, אלא לשומרים ולגרום להם להתבשל ולהתגמר, ודינם קליפת אגוז שאותה ברור שמוות לשבור בשבת ואין בה משום טורה. אך הוא מסיגן זאת, "יכול זה מודיאן, אבל למעשה אין להתייה כיון שבין תורה מעוטין בעוניותינו הרביבים... וכל שכן בדור ובמקומות פרוץ כבזמננו ובמקומותינו שזכה לחומר" בפתחות הקופסאות. ורק בוצרך גדול כמו אורחים וסעודת נישואין על ידי גוי, או אם אין גוי והוא תלמיד חכם יש להתייר את פתיחתם בציעה.

ו. כלים הפעילים על ידי קפיז

דבר נוסף שהתחדש יחד עם צמיחת הטכנולוגיה בעולם הוא השימוש במכשורים הפעילים על ידי קפיז הנמצא בתוכם ומניות. השימוש מכולם היה השעון, שבוקר אליו התייחסו ה פוסקים, ובו היו עיקר דיניהם. החוי אדם מיחס את דינו של השעון לדין המופיע במסכת עירובין (קג ע"א) לגבי לו שנפסקה נימת הכינור שלו בשבת: "משלשל מלמטה וכורך מלמעלה או משלשל מלמעלה וכורך מלמטה". מסביר רשי"י:

שהרי יש יתירות מלמעלה ומלמטה שראשי הנימין כורוכין בהן. וכשהוא רוצה, מגלגל החיד והנימין נארכת כעין שעושין למניili זמור... והרי היא בתחילת ומגלגן החיד עד שמתפשטת כהכלתה... נמי אב מלאכה הוא דמותן כלי ההלכתו.

החיי אדם (הכלות שבת הכל מוד סימן יט) מסיק מוסום כך: אסור להאריך זיעגר (שעון) שזה דומה ממש לזה, ואם כן אסור גם כן לומר לנובי להאריכו. אך בשעה שהוא עורך אפשר לאו שכך זה. הרב עובדיה יוסף בשוויי יביע אומור (חלק וסימן לה) דחה את דברי החויי. אדם האלו: כי בהפסקת מיתר מן הכינור נתקלל בהז כי השריר, וגם צרך אומן לתקנו להעמידו על מכוון, ולכן יש איסור תורה בטיקונו. אבל שעון, שבהפיסקו לפועל אין עליו תורה כלים מוקלקל וגם אין צורך לאומן לתקן (שהרי בຄלות יכול למלאות ולהאריכו). ולכן, כתוב הגראי' יוסף, שהשעון. שכבר יצא מתחת ידי האומן ככלי שלם, כשעומד מפלותו, כל הדירות שאינו אמן יכול להזכיר לקדמותו, ועל מנת כן נעשה מושך איזה זמן מסוימים צרך.

לחזור ולערכו על ידי מעשה הדירות. אין בזה לא משום בנין ולא משום תיקון כליל.

הפרי מגדים (סימן שהשל אברהם ס'ק ע') מביא את ההשווואה של השולחן ערוך שם האגור בין עירicity שעון שmailtoל לבין ריחים בשבת משום "אוושא מלטא", שפסק (סימן שה שיערף נ') :

זוג חמקש לשעות על ידי משקלות מותר לערכו ולהכינו מבעוד יומם כדי שילך ויקשש הכל בשבת.

והוכיח מכח שעריכות שעון בשבת עצמה תהיה אסורה. איסור דאוריתא. על פי החיי אדם והפרי מגדים פסק כך גם המשנה ברורה (שם ס'ק ט') :

אבל בשבת לא מיבעית, אדם עד דאסור להכינו שילך ואפילו רק בענווע...

יש בזה איסור תורה לכמה פוסקים דהוי בכלל תיקון מנא. אלא אפילו בעודו

חולך אסור גם כן למשוך המשקלות שלא יפסוק היילכו, אם לא לזריך... ועוד

עוד דאותן מורי שעון שרגיל לפעמים שעומד יונפק מהלכו ומנענו וחזור

להילכו, צריך ליזהר שלא לעננו בשבת.

הרבי עובדיה יוסף (שם) דחחה השוואתו זו של הפרי מגדים. ראיינו היה מכח שהמן אברהם (סימן רב ס'ק ט') כתב שהנותן חיטאים לתוכן ריחים, של מים אין בכך איסור דאוריתא אלא עד שיטחון בידים כפי שהיא במשכן (וכן הסכימו האגילים והקרבנן תנאל עוד רבים). על כן, כמו שריחים של מים אין בהם איסור דאוריתא ואף על פי כן גורו משום "אוושא מלטא", כן יהיה גם לגבי שעון מעורר. שגורו עליו משום "אוושא מלטא" אף שאין בכינונו איסור דאוריתא.

וכן גם בשווי תשבה מהאהבה העיר על דברי הפרי מגדים שבעריכת שעון אין משום מכח בפטיש, משום שלאחר שיעורן את השעון יצטרך לחזור ולערכו שוב לאחר זמן, ואין מעשה זה נקרא תיקון הכלוי.

לחלהה, מסכים הרבי עובדיה יוסף :

לענין מעשה נראה שיש לחומר שלא למלאות את השעון לאחר שהפסיק מלפעול ועמד מלכת, כיוון שריבו האחראונים שהסכימו לחומר בזה. ורק על ידי גוי ניתן להתריר.

אולם לענין מילוי שעון שעידיין פועל, מביא הרבי עובדיה יוסף ראיות לכך שאין בדבר שכזה איסורה : "הרוי למדנו שכל שאינו מחדר פוללה באותה שעה אלא עשווה לשמרו את הקיים אף שימוש הדבר לאחר זמן". דבר זה יהיה מותר, ומסכים להלכה : "לכן לדעתינו דבר נכוון הוא וראו לסמוך עליו לדינה... לא חשיב מתכן מנתה, כיוון שבאותה שעה השעון פועל כדרכו",

ובכך בעצם הוא חולק על המשנה ברורה שאסר את מילוי השעון גם בזמן שהוא פועל.

הגרש"ז אוירבך גם הוא התיחס למילוי השעון (קובץ אמרים בעניין חשמל עמוד 17 וכותב :

וכן המפעיל שעון בשבת כדי שmailtoל וישמע קול, אף על גב שהוא מפעיל

קפיץ שבתוך השעון איפלו הכא אישורו רק משום השימוש קול בלבד ולא משום מתן.

וכן גם הגראיה הרצוג שוויית אורח חיים חלק א' מעוד רט כתוב שאין להשווות את מילוי השעון להשווות סכין או טבילה כלים שהם אסורים משום מתן מנא. אף על פי שמדובר בהם ידוע שימושה זה לא יחויק למשך זמן רב, שהרי דרכו של סכין שבמשך השימוש בו שחיותו מתחילה וכן כלים בדרך שימושם מדי פעמי קורא שנטמאים. מכל מקום מעשה התיקון בשעון שונה מבאה. בכלים אלה, כפי שהיא גם בהכאה בקורנס במשכן, התיקון בכלי עצמו היה שלם ואילו אירועים, שישתם היא חיונית לכלי ולמעשה התיקון, לא היו פוגמים בהם ומעשה התיקון היה נשאר לתמיד.

לעומת זאת בשעון, מעשה המילוי שלו, המאפשר לו להראות את השעה בכל זמן, אין תמידי ומידי עם מילויו הוא הולך ופוחת. מסכם הגראיה הרצוג, שבעצם, מילוי השעון הוא איפלו פחות ממייטה של תרשיס ומנורה של פרקים (שנת מו ע"א) שבמהלך חל השינוי בעצם הכליל ואילו השעון הוא אותו הכליל בין כשלוקה פעולתו ובין כשלעל. אלא שזמנם שעמדו מלכמת אבדה והתנוולת בו כמראה שעוט, אבל הוא נשאר שלם בכל אבריו וכל חלקיו נשארו מחוברים ותקנים כפי שהוא.

בשיעורת שבת ההלכתה פסק חלק א' פתק כח סעיף יט: "אסור לכונן שעון מכון שיש בכך משום תיקון כלי, וכן לעשות כן גם בשעה שהוא פועל". כל זה נאמר לגבי שעון שעיריכתו מפעילה אותו זמן מסוים, אולם משחקי ילדים המונעים על ידי קפיץ, אין בעריכתם אלא כדי להפעילו בזמן קצר בלבד. וריצה שכזו, גם לאוטרים בשעון, ייוון. שפעילה את המשחקים לזמן קצר, לא תחשב כתיקון מנא. וכך כתוב הגראיה אורייבך (שם):
מסת婢 בחשמל. שאם יכבה מלאיו לאחר זמן דין זה חשיב בונה, וכל שכן בצעצוע של ילדים אשר מניעים אותם לשעה פורתא על ידי קפיץ, כיון שגם לא היה יכול לעמוד אין לך קלוקל גדול מזה.

וכן גם השערת שבת ההלכתה פסק שם פרק ט' סעיף יז:
צעצועים המונעים על ידי קפיץ כגון מכוניות, רובוטים למיניהם וכדומה - אין למחות בילדים המשחקים בהם.

ובהערה שם (לא) כתוב, שמסתמך בפסקו על דברי הרבי אורייבך:
ולכן יש לחשב את הפעלה כמשתמש בכלי, ולא למתיקן גוף הכליל. ואף על פי שהוא יוצר בפועלתו כח חדש של תנועה בתוך הצעצעים,
אין זה אלא כפתירת דלת החוזרת ונסגרת על ידי קפיץ המחבר בה.

2. בנין וסתירה במכשורי חשמל

כיום, לא רק במכשורי המונעים על ידי קפיץ מותעוררת שאלת הבניין וסתירה בклים, אלא גם לגבי מכשורי המופעלים על ידי חשמל. האם יש בפעולותם משום אישור בונה או מכחה בפטיש.

החזון איש התייחס לכך בחיבורו (הכלות שבת סימן נחלה ט) :
עוד יש בזה מושום תיקון מנא, כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם
החשמל בתמימות. וקרוב הדבר. זה-בונה מן התורה כעשה כל... ובפרט
החשמל שימושיים הרים בהחותין, חשיב לעולם כתקע... ואף אם השימוש
הוא לשעות מיוחדות ואחר כך פוסקו, דהפסיקה הוא מאן ולהבא והצורה
הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם... ואחר שהחדרקה הוא בנין היבוי הוא
סותר.

ובנוסף לדבריו אלה מביא החזון איש ראייה לדבריו מהחיי אדם שרairo לעיל :
זה עורך שעון חייב חטא את מושום תיקון מנא... הכא על ידי ערכינו יוצר כוח
חדש בהמסובב שידוחק על האופנים שנינו יכולים. והעמדתנו על תכונת זו הוא
בונה או מכח בפטיש.

וכן גם יהיה בהפעלת מסhir החשמלי שגם הוא יוצר כוח חדש המעידו על תכונתו.
הרבי אורייבך תמה על דברי החזון איש, שיש בהפעלת מסhir החשמלי מושום בונה ופינה
אלין במכtab. והחזון איש חשיב לו בשני מכתבים, שיעיר תשובהו בהם היהת:
המכtab הראשון -

חימוט ברזל, איינו מחדש טבע חדש בברזל... אבל חיבור חוט החשמל מעורר
את כוח החשמלי המוטבע בחוט עצמו והוא מההרכבה המוגעת לשברוש
יצירתן... א... כיון זרים החשמל מחברים שהוא בבחינת תקע. ב. דתיקון
החותן עצמו ממוקם לחיים hei בונה.

המכtab השני -

יש עוד מקום לומר דגם חוט החשמל שנעשה על ידי כוח הקבלה שלו, שבגמי
אין בו כוח זה, והברזל יש בו כוח הקבלה. וכל זמן שאין מוחבר אין לאדם
חפש ונהנה בכוח העוצר בו... וחשיב תיקון מנא. וכוח הקבלה... הוא עצם
עצמם ושם בו (חותן החשמל ואיינו מגשרו לעולם. ולא עוד אלא שהחותן נותן
חלקו בזרים. ואפשר שכוח הקבלה הוא דוקא על ידי זרם של המשותף... והו
סיבוב החשמל טבעי בעולם כrhoת מצויה. אבל אם האדם מסובב אין כאן
בונה.

הרבי אורייבך הסתיג מפסק זה, והציג את דעתו במאמר שכtab (מופיע בקובץ מאמרי
בעיני חשמל עמוד 59, שם גם מופיעים מכתבי החזון איש, וכן בשוויית מנתה סימן יא). הוא מתבסס
על מה שידוע כיום שבעיר חוט החשמל שבנורה נעשה, לא מפני שהוא עצם מעצמו
ושמח בו ואינו מגשר לעולמי", אלא להפוך, שמתוך התנדבות החוט הדק לוירמת החשמל
זרכו, נוצרים אור וחום היוצאים ממנו ומופצים לסביבה.

ובעצם, כל פעולות מסhir החשמלי תלויות בהפסקת הרים. מתחנת החשמל, כמו
שפירטום ברגע שהנפט שבמיכל הדלק נגמר תיפסק בעירת האש בראשו, כך גם כשיגמר
הדלק המנע את הנגלים בתחנת הכוח מיד תיפסק זרימת הרים ויחדלו מסירי החשמל

המחוברים אליה מլפיעו, וכך הידוע לנו ביום מהמדו, זרימת החשמל. אינה נובעת מכוח העזר בחוטי החשמל ולא מתחדש בהט דבר, אלא שהחוט משמש רק כמעבר לזרימת האלקטרונים דרכו בכלל המבנה המיויחד שלו. לפי כך זרימת החשמל בחוטים אינה דומה אלא לשיבת הרוח המשובבת, ומפעילה את תחנת הרוחות. או לצינור מלא מים שברגע שמים זרדים אליו מים בקצחו האחד מיד יוצאים וזרמים ממנה מים בקצחו השני, או צינור גז שהזרמת גז מקצחו האחד יוצא גז מקצחו השני. ובדברים אלו לכל הדעות אין בעצם בהפעלתם איסור בששת. בכך גם לא יהיה איסור בונה בהפעלת מכשיר חשמלי כיוון שלא משתנה דבר בחוטי הנחושת שבו אלא שהם משמשים כמעבר לזרימת האלקטרונים דרכם.

וכותב הרב אוירבן ש:

ואף שבענייני הלהקה אין לסמוד כלל לקולא על מועד חולוף של זרימת האלקטרונים, שהיא בגדר השערת גירידה. אבל כמו כן אי אפשר להתעלם מהאמת שרק יש זרם בתוך החוטים ואילו החוטים עצם אינם משתנים.

על כן מקשה הגרשייז אוירבן: במה שונה הפעלת מכשיר חשמלי מفتיחה דלת החוזרת ונסגרת מיד לאחר מכן על ידי קפץ, שאתמה ברור שמדובר לפחות בששת. אולם הוא מיד מוסיף הסתייגות לטעותו זו:

אך אפשר דיכיו שינגורה מיד בכוח ראשוני, הרי זה מתאפייחס לפותח וחישיב כאילו זה שפותח את הדלת הוא עצמו חזר וסוגר אותה ולא מעשה כל'i.

משיך ומקשה הגרשייז אוירבן, במה יהיה שונה השימוש במכשיר חשמלי מהשימוש בשעון-חול או השימוש במד-חותם על ידי חנטפנות ובחותקצות הכתפיות שבו. שבתם אומנם דנו מושום איסור. מדידה אך לא מושום. איסור בונה, אף על ידי כך מעמידם על תוכנותם. כן גם בהפעלת שעון בשבת כדי שיצלצל וישמע קול. אף על פי שהוא מפעיל בכך את קפוץ השעון, לא דנו בו הפסיקים מושום מתיקן מנא אלא. מושום "אוושא מלטא" וחשיבות הקול שבו.

הגרשייז אוירבן חוסיף קושיות נוטפת על דבריו החזוון איש, וכותב בהמשך דבריו שוגם לשכ"יא (שנת קב' ע"ט) ועוד ראשונים שסוברים בקשר לשיטת כלי ש"איין לך בנין גודל מזהה", מכל מקום אם עשיית הכליה אינה קבועה אלא עראית, בזמן מה, ותחילת עשייתה היא על מנת לסתורו בשבת עצמה, לא אסור בכך, וכל שכן אם הסתירה תישתת מלאה. הרב אוירבן הביא לדבורי ראייה מכמה דاشונים ואחרונים "ודג'il בך בכל יום, נס איסור דברך ליכא". ולפי זה הרוי את זרם החשמל פותח וסוגר כמה פעמים בכל יום. וזהו שול החזוון איש לכך אינה מובנת. שכטב שאין בכך כלום "דבහפסיקה היה מכאן ולהבא והצורה הדרונה אינה בת פירוד", הרי סוף סוף משתמש בכלי כדי להפעיל ולהפסיקו לאחר מכן, וכןכך להפריד ממנו "את צורתו" הקודמת.

לכוארה, קשה על עצם מחלוקתם של החזוון איש והרב אוירבן. הרוי גם החזוון איש יסכים לכך שאינו איסור מתיקן מנא בשימוש בתחנת רוח או מים, ומדובר זה ראה להשווות

זרם חשמל למילוי קפיץ השעון וזה ראה להשווות את זרם החשמל לשימוש בתקנת רוח או מים: על כן יש לעיין מהוין נובעת מחלוקתם בהתייחסות להפעלת מכשירי החשמל.

ההבדל בין פועלות השעון לפועלות תקנת הרוח או המים, הוא בכך שתקנת המגע את התקנה כוח חיצוני לה המגע על ידי כוחות הטבע. לעומת זאת זה דוחף אותה ומונע את גלגלי התקנה ואין שום שינוי או תיקון בהפעלת התקנה. לעומת זאת, השעון מונע מכוח קפיץ הקיבוע בתוכו. שזמנן שהקפיץ משתחרר ממתיחתו הוא מניע את גלגלי השעון המפעיל המסתובבים ומראים את השעה. הכוח שבקפיצים, כאמור, אינו דבר חיצוני המפעיל על השעון אלא הוא כוח הנוצר בקפיצים עצמו שהוא חלק מתוך השעון, והוא נתייחס ככוח זה כחלק מחלקו. על כן התייחס החזון איש למילוי השעון מתוך נגוף השעון, רק לאחריו יעמוד השעון על תוכנותו ותיגמר מלאכתו ובנייתו לשימושו נוצר.

כאשר אנו מסתכלים על מכשיר חשמלי לא התייחסות לידו לנו מהמודע על זרימת האלקטרונים והמבנה האטומי המוירד של חוט הנחשות. אנו רואים לפניינו מכשיר, שבזמן שמחברים אותו לחשמל הוא מתחילה לנעו להאריך או להאטם קולות, וכל זאת ללא שינוי אותו כוח חיצוני הנראה לעין. על פי זה נתייחס, לכוח המפעיל את המכשיר ככוח הנוצר בתוך המכשיר עצמו, או יותר דיווק בחוט הנחשות עצמו "בכוח העזר בו", שהפעלת מכשיר החשמל גורמת לשינוי "החותט עצמו ממויות לחיים". וזאת, כפי שמספר החזון איש משושים, "שילוב חוט החשמל מעורר את כוח החשמלי המוטבע בחוט עצמו והוא מהרכיבה המוגנית שבשורש יצירתי".

על כן ראה החזון איש להשווות את זרם החשמל למילוי השעון דווקא, שבשניותם אנו מתייחסים לכוח המגע אותם ככוח פנימי הנוצר בתוכם. וכי שבעון "ברערינו" יוצר כוח חדש בהמסובב שידוחק על האופנים שנינוו כולם, והעמדתו על תוכנותה זו הוא בונה או מכח פטיש: כך יהיה גם בהפעלת המכשיר החשמלי. "חטיב תיקון מנא... וכוח הקבלה... הוא עצם מעצמו ושם בו (חותט החשמל ואינו מגרשו לעולם)".

לכן גם השווה החזון איש את החשמל למילוי השעון דווקא רק אז יוצר את הכוח האמור להפעילו, ולא בהפעלת שעון שהקפיץ שלו כבר מותח וממולא, שהכוח כבר קיים בו ולא יצר בהפעלו דבר. ומה שהקשה עליו הגרש"ז אוירבן שב" בהפעלת שעון הממולא כבר בשבת כדי שיצלצל וישמע קול" לא Dunn. הפסיקים משושים מתוך מנא, איןנה קושית, משושים שבמקרה זה שהשעון כבר ממולא גם חזון איש לא יהיה איסור משושים מתוך מנא. וכך גם בשעון החול המופעל מכוח הכבידה, שהוא אכן כוח המתחדש ונוצר בתוך גרגירי החול אלא הוא חולק טبع חיצוני הפעיל עליו ומונע. וכן גם במד החום שהCASTPIIT שבו משתנה מכוח החום או הקור השוררים בחוץ, לא יסביר החזון איש שיש בשימוש בהם משושים מתוך מנא, אלא רק במכשיר החשמלי שעלה פי התייחסותו, הכוח נוצר בו בתוכו.

לעומתו, הרב אוירבן מתייחס אל החשמל כפי היידוע לנו מהמודע (שהוכיחה את עצמו בניסיונות רבים, וכן מכך שעל פי נבנו רכיבים אלקטרוניים דבכים וחורכבו מערכות אלקטרוניות מותחכמות ביותר), שזרימת החשמל, היא בעצם זרימה של אלקטרוניים

מאוטומיים שבהם ישנה כמות. מיותרת של אלקטטרוניים אל אוטומיים שבهم חסרים אלקטטרוניים. זרימה זו מתאפשרת כאשר ישנו גוף (כמו חוט הנחושת) אשר בו מבנה האוטומיים הוא כזה המאפשר מעבר של אלקטטרוניים כך שהוא מצב שווה וניטראלי באוטומיים. ולפי זה יש להתייחס לכוח כח חיצוני, הקיים כחוק מ חוקי הטבע הפועל על חוטי הנחושת, וחוטי הנחושת משמשים רק כמעבר לזרם זה כפי שצינו הרמים. משמש למעבר המים דרכו. וכך יהיה בהפעלת מכשיר החשמל אלא כפתירת מעבר לזרם האלקטרוניים. ויתכן מושם כך, שזה יהיה רק בהפעלת מכשיר החשמל, אך להתקין בתוכו סוללה המופעלת כבר בחשמל יהיה בכך כחונסת הכוח בכל עצמו, ויאסר מושם העמדת הכליל על תוכנותו ותיקון מנא.